

ТРИЗЕНЬНИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

Число 21-2 (525-6) Рік вид. XII. 25 травня 1936 р. Ціна 1 фр. 50. Prix 1 fr. 50

На десятиліття смерти за спокій душі

СИМОНА ПЕТЛЮРИ

**Голови Директорії, Головного Отамана
Військ Української Народньої Республіки**

одправлено о 12 год. 30 хвил. в неділю, 24 травня, в Грецькій Православній Церкві в Парижі урочисту панахиду.

Пополудні того-ж дня влаштовано було о 16 год. 30 хвил. жалібне зібрання в салі Sociétés Savantes.

Самого-ж дня смерти, в понеділок 25 травня, одправлено заупокійну службу Божу в Українській Православній Церкві в Парижі, а в годину смерти — 14 год. 35 хвил. — панахиду на могилі Покійного на кладовищі Монпарнас.

Заповіт Симона Петлюри

«Пам'яті полеглих за державність»

В день свята української державности встають передо мною постаті лицарів і мучеників великої ідеї.

Тих, що життям своїм заплатили за свою віру в ню.

Тих, що найдорожчим скарбом засвідчили відданість батьківщині.

Тих, що власним чином крові і праці, гарячого патріотизму і виконання обов'язку, умінням — для одних слухатись і для других наказувати, а обом і разом коритись вищим наказам нації, через її вождя переказаним, розпочали нову добу в історії України.

Тих, що створили спільним чином свого життя найкращу легенду нації — легенду оружно́ї боротьби її за своє право жити вільною і державно-незалежною.

Тих, хто заслужив право на те, щоб стати незабутнім в історії України, хто зв'язав її величне минуле з світлим майбутнім і переказав нам, живим та прийдешнім поколінням, великий заповіт: національної помсти та недовершеного чину.

Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю. Нашо — так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці, ідеологічної творчості, всього того, що нація і свідомо, і ірраціонально використовує для ствердження свого права на державі не життя.

Кров, пролита для цієї величної мети, не засихає. Тепло її все теплим буде в душі нації, все відограватиме ролю непокоючого, трівожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе на продовження розпочатого.

З цим чуттям завжди переживаю я наше свято державности. Воно все зв'язується у мене з дорогими — незабутніми образами тих, хто дав нам право його святкувати, подібно до того, як величаві мелодії нашого гімну, що в цей день здаються особливо урочитстими, а слова обов'язуючими, — все зливаються з предсмертними стогнаннями тих, чий дух тоді тільки повірить в щирість і поважність нашого святкування, коли ми не словами — співами, а ділами докажемо нашу моральну вартість бути достойними свята.

Хай-же в цей день ми глибше, як коли, відчуємо велику вагу передсмертних заповітів наших лицарів !

Хай свято сьогоднішнє навчить нас шанувати пам'ять полеглих і бережно плекати традиції боротьби за українську державність, такі чисті і проречисті, такі ушляхотнюючі, бо і оправдані і окроплені святою кров'ю найкращих синів нації.

А найголовнішою з тих традицій буде: пам'ятати про неминучість відновлення боротьби тими самими знаряддями і під тими са-

ними гаслами, що ними користувалися і ними одушевлялися жертви військових подій 1917-1920 рр.

Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло — Незалежна Держава Українська — перетвориться в дійсність і забезпечить отому ралові можливість зужитковувати рідну плодючу землю з її нечисленними багатствами не для потреб третього або другого з половиною чи якого іншого інтернаціоналу, а для устаткування і зміцнення власного державного добра і збагачення рідного народу.

Отже: не забуваймо про меч; учімося міцніше тримати його в руках, а одночасно дбаймо про підживлення нацією моральних елементів її буття — творчої любови до Батьківщини, сторожкості до ворога та помсти за кривди, заподіяні ним, — в симбіозі яких знайдемо і вірний шлях до звільнення і програм для будівництва!

Великий чин наших лицарів вчить вірності ідеалам і умінню підпорядкуватись. Тільки вірність і слухняність творять передумови успіху національної боротьби.

Біля гасла: Українська Народня Республіка — Українська Незалежна Держава об'єдналися всі справді активні сили нації в її боротьбі за незалежність. Тільки в моральній атмосфері, утвореній тією боротьбою, могли з'явитись світлі постаті полеглих, тільки на цьому ґрунті могла зродитись жива легенда дальшої нашої боротьби, що живе невміручою в душі нації і ферментує її сили на нові виступи.

Моральним чотирикутником — отим старокозацьким табором — поставимося ми в переходові дні нашої історії до всіх негідних наступів на нашу єдність та вірність випробованим ідеям. Скупчимося один біля одного з готовністю взаємної допомоги і перестороги — і ми витримаємо всі «міри і проби» незалежно від того, чи вони походять з якогось інтернаціоналу, чи від його класократичного антиподу.

Вірність є основою не лише родинного життя. Вірність ідеям є підставою внутрішньої сили ширших громадських об'єднань, до національного включно. Наша вірність тим ідеям, за які голови поклали незабутні лицарі оружної боротьби за українську державність з часів 1917-1920 рр., буде найкращою пошаною до світлої пам'яті їх, до великого чину їхнього життя і нарешті до розуміння глибокого змісту тієї думки, що її вклав законодавець в акт свята Української Державности.

22. I. 1926.

В день десятиліття смерті блаженної пам'яті Симона Петлюри знову подаємо ці нестерпні слова Його, що стали для всіх нас за заповіт.

Од Уряду Української Народньої Республіки

25 травня 1936 року минає 10 літ од часу, коли смертю лицаря впав Голова Директорії Української Народньої Республіки, Головний Отаман С и м о н П е т л ю р а .

В його світлій постаті виявилася ціла національно-державна воля Українського Народу. Він підняв наш Народ до збройного чину за волю й незалежність України і під прапором Української Народньої Республіки повів його шляхом слави і перемог.

Після тяжких, кривавих боїв з переважаючими силами ворога довелося Йому разом з Урядом і Армією УНР покинути рідну землю, але й на чужині продовжував Він міцно тримати прапор нашої державности, об'єднуючи навколо нього творчі сили нації.

Під цим прапором впав Він од ворожої кулі, як вояк на чаті, вірний до кінця національно-державній ідеї, і життям та кров'ю своєю зміцнив змагання Українського Народу до самостійности.

Н а р о д е У к р а ї н с ь к и й !

Уряд Української Народньої Республіки, разом з нашою Армією, в цей день низько схиляє чоло перед святою пам'яттю Вождя нашого і перед пам'яттю всіх тих, що під проводом Його загинули в боях, замучені по ворожих в'язницях і з ім'ям Його на устах гинуть далі за волю України на рідній землі, в Соловках і Сибірських лісах.

Уряд Української Народньої Республіки в цей день закликає Тебе, Український Народе, об'єднатися в одній спільній вірі в мужній готовності до рішучого бою навколо того прапору, який Великий Вождь Наш залишив у руках свого Заступника.

Спільні зусилля усіх синів Твоїх, Український Народе, приведуть Тебе до остаточної перемоги, а вірність ідеї, за яку життя віддав Твій Вождь, окриє ім'я Твоє невмирущою славою.

25. V. 1936.

Париж, понеділок, 25 травня 1936 року.

25 травня 1926 року — десять год тому — тут, у Парижі, на чужині від ворожої кулі смерть прийняв за рідний край С. Петлюра.

Смерть неблагана, скропивши чужу землю кров'ю святою мученика за отчизну, того страшного дня забрала у нашої доби Симона Петлюру, забрала на те, щоб він жив у віках. Забрала у нас, у його товаришів по зброї, помішників, співробітників, підлеглих, у тих, кому доля послала високу честь і велике щастя під Його проводом боротися за визволення України, за її державність, забрала у нас на те, щоб оддати усій нації.

Десять літ — час у масштабі історичному малий, але того невеликого часу вистачило на те, щоб увесь народ наш зрозумів, ким був для України Симон Петлюра; вистачило на те, щоб урочисте й прилюдне вшанування Його світлої пам'яті в день смерти стало вже національною традицією.

За ці роки відбувся непомітний, але глибокий процес внутрішній в душі нації, в серцях її синів, процес, зв'язаний з іменем С. Петлюри, Його життям, Його смертю, процес, що-де далі все сильніше роступає, виявляючись у часі й просторі.

Симон Петлюра з живої людини нам сучасної виріс у історичну особистість, що позначила свої ім'ям цілу епоху в історії України, епоху славної величню відживлення історичних традицій української державности, оновлення збройної боротьби за неї, вже оповитої легендою, став близьким не лише нам, його сучасникам, але й наступним поколінням, усій нації в теперішньому й майбутньому.

За той же час на наших очах, народився, виріс і в масах народніх розкоринився культ С. Петлюри, національного героя, вождя нації, а день Його смерти та вшанування Його світлої пам'яті стало святом національним, що його побожно й урочисто, прилюдно чи в таємниці, у скритку обходять повсюди, де б'ється живе серце українське.

Те, що ми бачимо сьогодні, стверджує еволюцію глибоку цього дня, еволюцію, яка намітилася вже давніше і яку ми зазначили на цьому місці ще року 1928:

Для нас, сучасників, день смерти С. Петлюри — день жалоби, перейнятий гірким болем, оповитий смутком тяжким од великої, незмірної втрати.

Та з кожним роком, що відходить в минуле, місце болючого почуття гострого горя заступатиме ясне розуміння, кого ми втратили, кого втратила Україна, що зробив Він для неї своїм життям, своєю смертю.

В історичній перспективі де-далі виразніше проступатиме величя постать Симона Петлюри, вождя народнього, борця за волю й державність України.

Разом з нами, що жили з ним в один час, що йшли за ним, що вкупі працювали й боролися, разом з нами, — коли ми відійдемо туди, звідки нема повороту, — одійдуть од цього дня й болючі переживання сучасного, всього пережитого й вистраданого. Очиститься він, цей день, од горя і стане для дітей наших і далеких нащадків наших не тільки днем жалоби всенародньої, але й урочистим днем пошани прилюдної національному героєві. Днем стане він, що нагадуватиме майбутнім поколінням діло і подвиг С. Петлюри, Його жертву останню, днем спомину побожного про великого сина нашої землі і днем науки, як треба служити отчизні («Тризуб», ч. 20-21 (126-127) з 25. V. 1928).

Та день той нагадує нам, — казав підчас жалібного зібрання на п'ятиліття смерті С. Петлюри голова Ради Бібліотеки Його імені в Парижі, — не лише про смерть Симона Петлюри, але й про життя Його, про діло Його.

Життя бо і смерть в парі ходять, вони тісно зв'язані між собою.

І лише смерть, що закінчує життя, кладе останню печать на образ чоловіка, яким він жив і вмер, яким переходить у вічність. Тільки вона вивершує той образ, викінчує його в суцільний твір. Тільки вона, забіраючи від нас фізичну постать, що її знали сучасники, що її — одні ненавиділи й боялися, другі — шанували, любили й поклонялися, залишає величній образ духовний, що переходить в потомні покоління.

В містерії християнства за тяжким смутком страстних днів іде ясна радість великодня: без смерті нема воскресення.

І через смерть тих, хто життя своє за отчизну віддав і віддасть, воскресне Україна («Тризуб» ч. 23 (280) 7. VI. 1931).

І провозвістником того воскресення — віримо і знаємо недалекого вже, — залогом його єсть факт всенароднього вшанування пам'яті Симона Петлюри, урочистих обходин сумного — поки-що — дня де-

сятиліття Його смерті, повсюди де чути живе слово українське — і на чужині, в розсіянні серед еміграції, далекими світами розкиданої, і на рідних землях, де на те найменша можливість єсть.

В мовчанні глибокому оддають пошану пам'яті Його земляки наші там, над Дніпром, на необмежених просторах Великої України.

Та прийде день, і весь народ український єдиним серцем і єдиними устами урочисто й прилюдно вшанує пам'ять вождя нації на визволеній, од скверни очищеній, оновленій і вільній своїй землі.

Петлюра — символ збірного чину нації

Великі історичні події нерозривно в'яжуться з іменами визначних синів тієї нації, де ті події відбулися. Цими іменами окреслюються навіть цілі історичні періоди. Для підтвердження цього не будемо наводити прикладів і порівнянь з чужих історій. Досить нам пригадати історію нашу власну, дуже багату на велику кількість поучних фактів. На довгому українському історичному шляху ми можемо знайти не лише сумні події й не лише паленіти з сорому за вчинки тих, що із-за «лакомства нещасного» «самоотвержено» йшли служити чужим цілям до допомогати ворогам поневолювати власний нарід, але й дуже багато, значно більше світлих моментів великої творчости, геніяльності та безпримірної відданости українській нації в праці й боротьбі для добра власної батьківщини.

В княжу добу перед нами, як на екрані, рел'єфно обрисовуються постаті князів України-Руси: Олега, Святослава, Володимира Великого, Ярослава Мудрого, далі Льва, короля Данила. Кожний з них був творцем українських історичних традицій. Олег був грозою не лише для диких кочовників у степу, але й за морем; на воротах Царьгороду був прибитий його щит, як емблема сили молодої держави полян, що вміли не лише мирно обробляти свою землю, але й володіти мечем. Святослав полишив лицарські традиції не боятися нікого й у відкритому бою, оголосивши наперед: «йду на вас», бити всіх, хто лише відважувався протягати руку для загарбання українського добра. З іменем Володимира Великого зв'язаний могутній рух культурного будівництва, Ярослава Мудрого — правопорядку й справедливости, Льва й Данила — введення України в коло європейських культурних народів.

В добу козаччини по азійській татарській руїні, великий гетьман Богдан Хмельницький з блискавичною швидкістю та геніяльністю на загарбаній сусідами руїні створив власну Українську Державу. І коли нікчеми та хриstopродавці змарнували велике діло, на українському обрії знову появилася могутня постать гетьмана Івана Мазепи, що підніс шаблю проти підступної, хоч і єдиновірної

православної Москви, й на довгі століття створив традицію сепаратизму від московсько-азійської навали. Століттями проклинали його ім'я московські володарі, хором вторували їм нерозумні й нікчемні діти, що на потіху ворогам знущалися над власною матір'ю. Але не вмер великий чин славного гетьмана і коли пробила година свободи для української нації, пробудилася вона з тяжкого сну поневолення й стала знову до боротьби за свою волю і державність.

Московське православ'я, що здавалося цілком викляло того, хто був найбільшим добродієм української церкви, скапітулювало перед ідеєю сепаратизму. І розпалася Російська великодержавна.

Змінили тоді москалі свій фронт і з православних обернулися в безбожників та комуністів, залишившись по натурі такими-ж, як і були, грубими жорстокими насильниками. Отруєю нового вчення почала дихати Москва проти визвольних змагань поневолених народів. В запамороченні інтелігенції та обивательства цих народів вона мала успіх. Має вона успіх і на міжнародньому форумі. Навіть до родини Союзу Народів прийнято її.

Шістьнадцятий рік без перешкод безкарно катують москалі тих, що повірили гаслам комунізму. Шістьнадцятий рік царюють вони так, як хочуть, але щастя нема в їх душі. Не сплять спокійно червоні сатрапи в Москві. Постійно жахаються грізного Духа Помсти. Постійно викликають Його на сторінках своєї червоної преси. Щодня тисячі слухняних агітаторів з рядів тієї нації, до якої належить Дух Помсти, вторять заучені комуністичні закликання. Навіть закордоном по-за межами червоного царства, є чимало правих і лівих землячків, які часом і без лакомства нещасного, з різних особистих, принципіальних, класових становищ хором на всі лади і на всіх язиках кричать: «Розпни, розпни Його». Москва розпинає, а ці нікчемні обивателі з важною міною на безличному обличчі, бажаючи стати «європейцями», ганьблять ім'я Його.

Кожний нарід має своїх національних героїв та вождів і чим більше той нарід культурний, тим більше шанує їх та підносить на високий п'єдестал, навіть за їх життя.

В імені вождя викристалізовується і персонифікується збірний чин нації. В ньому знаходиться джерело моральної енергії. Воно є тією силою, що, як могутній магнет, притягає до себе чисте незаржавіле залізо, зликовує його в один сталевий панцир, об який розбиваються всі ворожі зусилля. В цьому виявляються сила нації в її непохитній волі до боротьби за свій національний ідеал. Така нація не боїться жадного поневолення, бо духово вона вільна від нього. Її ніщо не роз'єднає й не знищить отрутою іржи з середини.

Найстрашнішим є духове поневолення. Нарід обивателів, серед яких панує розбещений егоїзм, нещирість та байдужість, при існуванні яких дбається лише про персональні інтереси та про особистий рятуюнок, — сам розкладається і сам перебуває в духовному рабстві. Такий нарід не визнає своїх вождів і зводить на нівець зусилля своїх національних героїв.

Василь Каспій

І ми бачимо, як на нашому історичному шляху отой особистий рятуюнок та персональні інтереси, що їх народня мудрість назвала «лакомством нещасним», довгими століттями якимсь прокляттям тяжать над долею України. А проте не вмірає душа нації.

Ярким полум'ям спалахнуло національне життя на Україні в 1917 р. В нічній темряві духового поневолення освітило воно постать Того, ім'я Якого клянуть вороги української державности, а «самоотвержені» та «європейці» за ними вторують.

Дев'ятьнадцять літ минає з того часу, як в імені Петлюри почав персоніфікуватися збірний чин кращих синів української нації. Минали ці роки, але з кожним з них приєднувалися до славного Імени все нові й нові національні цінності. З кожним з них із скромного журналіста й національно-громадського працівника творилася могутня постать національного Вождя Симона Петлюри.

Побачили це найлютіші вороги України й забили Його...

І що-ж ? !

Ім'я Вождя Нації, — в якому об'єднався чин молодих Крутянських Січовиків і Слобідських Гайдамаків, новітніх Запорожців та Січових Стрільців, Сірих, Синіх і Залізних, Волинців, Київців та Херсонців, Лицарів Зимового і Листопадового походів, героїв Базару, сотень тисяч повстанців, тих, що закатовані в большевицьких льохах і замучені на півночі Московії, та мільйонів заморених голодом на плодючих нивах України, — стало легендарним. Осяяне славою жертвенности та безмежної любови до власної батьківщини, до долі власного народу, воно піднеслося в недосяжну височінь.

І стало ім'я Петлюри для борців за українську волю і державність джерелом моральних сил, а для ворогів грізним Духом Помсти.

Так з кожним роком ряди національно-свідомих бойців все збільшуються, а число ворожих прислужників, як свідомих, так і несвідомих зменшується. В біді та недолі все ясніше викристалізовується для десятків мільйонів українців власний національний ідеал та неустанно творяться все нові цінності національного порядку.

І тепер, в десяту річницю безсмертної, жертви власним життям на варті української державности Симона Петлюри, ми можемо з певністю сказати, що український нарід переступив между духового поневолення і вже наближається до остаточної перемоги своєї національної правди.

В. Прохода

Що-року вдається до нас Українська Бібліотека ім. С. Петлюри з закликом підтримати її : кожен з нас повинен озватися на це ділом — своєю лептою, нехай найціннішою.

Невиконаний обов'язок

Коли перечитувати біографії наших видатних людей, коли знайомитися з тим, як громадянство наше після їх смерті захоче про них пам'ять і виявляє до них пошану, важко позбутися почуття несмаку, ніяковости, а то просто й сорому.

Не вміли і ще досі не вміємо ми шанувати працю і пам'ять тих, що були творцями нації. Не вміємо виділити з їх діяльності те, що є скороминущим і часовим, від того, що є тривалим вкладом в скарбницю національної культури. Не вміємо творити традиції, в основі якої лежить формулювання всього того цінного, що дали наші попередники в національній праці, і пошана до нього. Це в кращому разі. Бо цілому ряду наших великих людей після їх смерті судилася ще гірша доля. Приклади у нас усіх перед очима й не треба тут їх називати і над ними спинятися.

Ці думки снуються у мене в зв'язку з десятою річницею смерті С. Петлюри і стає передо мною питання, чи ми виконали ці обов'язки, які наклала на нас наша співпраця з небіжчиком і його трагічний кінець?

Перший з тих обов'язків, виконання якого відкладати не вільно, це зібрання й систематизація всіх матеріалів про життя і діяльність покійного. Час іде, і те, що могло бути здобуто сьогодні, завтра вже буде втраченим. Вмирають люди, які співпрацювали з небіжчиком, зникають з людської пам'яті ті факти й події, які ще сьогодні могли б бути зафіксовані. В умовах емігрантських злиднів пропадають і нищаться цінні матеріали й документи. А в той час на совітській Україні переводиться систематичне нищення всіх матеріалів, які характеризували наше довоєнне життя, в тому числі, розуміється, чи не в першу чергу тих матеріалів, які могли б характеризувати життя С. Петлюри і те оточення, в якому він обертався. Це потрібно сучасним володарям України для того, щоб доклати ту фальсифікату історії, яку вони переводять, щоб довести, що шляхи національного відродження й розвитку нам вказали лише Сталін з Постишевим. Чи в цих умовах, коли час не чекає на нас, нами за десять років багато зроблено в справі зібрання й систематизації матеріалів про С. Петлюру? Думаю, що не помилюся, коли скажу, що справа ця ще не вийшла із стадії початкової організації, що тут ще треба зробити значно більше, ніж зроблено до сього часу.

Зібрання й систематизація матеріалів це лише перший шабель. Вони творять ту підставу, на основі якої можна було б змалювати духовний образ С. Петлюри, скласти його основну біографію, з'ясувати його ролу в нашому національному житті і нашій визвольній боротьбі. Думаю, що в цій справі за десять років зроблено ще менше, ніж в справі зібрання матеріалів. Очевидно я не збираюся відкидати певного значіння й певної цінності всього того, що з'явилося про С. Петлюру за цих десять років друком. Проте все це ще лише матеріал для ширших праць про нього синтетичного характеру. А та-

ко-ж праць ширшого значіння нема, і на них, оскільки я знаю, й не заноситься.

Я зазначив, що те, що видруковано досі про С. Петлюру, має своє значіння і свою цінність. Щоб бути справедливим, мушу звернути увагу й на другий бік справи. Траплялося стрічати між тим, що видруковано про С. Петлюру, і такі речі, які викликали лише почуття огічення й відризи. Речі, які поруч з фразеологією, що мала б свідчити про піетет і пошану до пам'яті С. Петлюри, перслідували цілі, дуже далекі від справжньої пошани: мали на увазі використати ім'я С. Петлюри, щоб скріпити певну біжучу політичну комбінацію, до того інколи дуже сумнівного характеру. Речі, які змагалися обґрунтувати негативне відношення до С. Петлюри, і в яких оперувалося для того аргументами, які свідчили, що автор не поважає ані себе, ані своїх читачів. Речі, які знову підтверджували думку про те, що не навчилися ми ще шанувати пам'ять і працю наших видатних людей, які вказували, що на протязі цих десяти років не створено тої пошани і того культу для імені С. Петлюри, які б зробили неможливими всі подібні виступи.

Бо, коли цих виступів було, рівняючи, й не багато, все таки не зменшує це їх ваги і значіння: вони мали місце, і наше громадянство не знайшло сил і засобів їх попередити, їх не допустити.

Підношу всі ці справи, говорю про всі ці факти не для того, щоб робити кому-небудь закиди. Те, що не виконано нами, є наша спільна вина і наш спільний гріх. Знаю, що існують для нас, української еміграції, обставини, які полегшують нашу вину. Ставити надто великі вимоги до еміграції, яка живе й працює в сууго ненормальних обставинах, було б навряд чи доцільною й можливою річчю. Але, знаючи все це, я разом з тим певний, що розпоряджаємо ми значно більшими силами й можливостями, ніж це знаходить виявлення в наслідках нашої емігрантської праці. Це стосується всіх галузів нашої національної праці, це стосується тако-ж виконання тих обов'язків перед пам'яттю С. Петлюри, про які було мова вище. Коли б дрібні й підрядні конфлікти, якими переповнена наша емігрантська буденщина, не заступила перед нами наших основних перспектив і завдань, були б більші й значніші загальні наслідки нашої праці. Зробили б ми тоді більше і для виконання наших обов'язків перед С. Петлюрою. І не доводилося б нам ці десяти роковини його смерти зустрічати із свідомістю невиконання тих завдань, які на нас лежать і які з нас зняті не будуть.

В. Садовський

Кожен українець повинен зпричинитися до будови пам'ятника Симонові Петлюрі — Української Бібліотеки Його імені в Парижі.

Під час жалібних академій в десяту річницю Його смерти та на панахидах за спокій Його душі влаштовуйте збірки на той Йому пам'ятник.

Ф. Корш і його молодий друг — С. Петлюра

Знайомство С. Петлюри з академиком Федором Коршем почалося в 1911 р. в Москві на ґрунті української секції Товариства слов'янської культури, на чолі якого стояв Ф. Корш. Незадовго перед тим повстало у Москві це Товариство, що мало своїм завданням об'єднувати усіх слов'ян на культурному ґрунті.

Зрозуміла річ, що представники усіх слов'янських народів одностайно намітили кандидатуру Ф. Корша на голову Товариства. Насамперед Ф. Корш був геніяльний мовознавець — він досконало володів не тільки старо-класичними та модерними європейськими мовами, але й діалектами багатьох народів, що дало підставу російському історикові В. Ключевському дотепно висловитися про Ф. Корша, що він був безперечно головним секретарем під час будови вавилонської вежі, коли, за біблійним свідоцтвом, змішалися всі мови. А головне, кожна мова для Ф. Корша була відбитком душі відповідного народу та засобом до зрозуміння його минулого й сучасного життя.

Ото-ж зрозуміло, що українці московської колонії всією душею підтримували кандидатуру Ф. Корша, що вже й раніше виявляв симпатії до української справи та не раз виступав на захист інтересів українського народу. І треба сказати, що Ф. Корш цілковито виправдав надії українців. Недурно уславлений київський україноєр д-р С. Щеголев у своїй книзі «Украинское движение, как современный этап южнорусского сепаратизма» називає Ф. Корша «добрим генієм української секції московського Товариства слов'янської культури».

Ф. Корш вже з першої зустрічі з С. Петлюрою відчув, що українська секція Товариства слов'янської культури поповнилася багатонадійним членом і одразу поставився до нього з особливою увагою й симпатією.

Коли на весні 1911 р. серед українських діячів московської колонії виникла думка видавати у Москві російською мовою журнал «Украинская Жизнь» з метою знайомити російське громадянство з завданнями українського національного руху, то ініціативна група найперше звернулася за порадою до Ф. Корша. Як і треба було сподіватися, Ф. Корш гаряче підтримав думку ініціативної групи та радо погодився взяти в «Укр. Ж.» найактивнішу участь. І справці, Ф. Корш вмістив в «Укр. Ж.» низку статей, завжди допомагав редакції своїми порадами та ділив з нею радості й горе, переважно горе, що його зазнавала редакція від ворогів українського народу, непередливих у засобах боротьби з українським національним рухом.

Вже перші числа «Укр. Ж.» викликали цілу бурю в чорносотенних колах російського громадянства. Досить для прикладу пригадати виступи таких україноєрів, як уже згаганого С. Щеголева, або московського цензора Сидорова, що під прибраним ім'ям «Л. Волков» на сторінках «Московских Вѣдомостей» уперто доводив, що українство — це діло польських рук. Немало прикростей зазнав

від цього добродія й Ф. Корш за свою участь в «У. Ж.»: московський цензор у своїх статтях не зупинявся перед доносами в політичній неблагонадійності Ф. Корша... До хору чорносотенців скоро приєдналися й представники російських ліберальних кол — професори П. Струве, А. Погодін і ин.

Але ні редакція в особі О. Саліковського та С. Петлюри, ані Ф. Корш не залишився в боргу перед напасником, а сміливо на сторінках «У. Ж.» виявили всю нікчмність ворогів українства зупинити національний рух українського народу (напр., стаття С. Петлюри «Сокращенное разоблачение украинства г-номъ Щеголевымъ», стаття Ф. Корша «Националистическая наука» і т. и.).

Віддана праця С. Петлюри в «У. Ж.» та в українській секції Товариства слов'янської культури, де С. Петлюра не раз виступав з доповідями та в дискусії, все більше сприяла зросту особистої приязни Ф. Корша до свого молодого друга С. Петлюри.

Мені, як голові української секції Товариства слов'янської культури, в р. р. 1913-1914 не раз доводилося бути разом з С. Петлюрою у Корша і я сам бував свідком тої зворушливої ніжності, з якою цей сивий дідусь ставився до свого молодого друга. Тут, в домі Ф. Корша — в Мертвому перевулку, — завжди була живим ключем творча думка огнеметного ума господаря.

15 лютого 1915 р. навіки спочив «незабвенний друг» акад. Ф. Корш, так про це сповіщала клепсигра в ч. 38 «Русскихъ Вѣдомостей» за 1915 р., що її вмістили спільно редакція «Украинской Жизни», українська секція Товариства слов'янської культури та український музично-драматичний гурток «Кобзар». На другий день «Русскія Вѣдомости» вмістили статтю С. Петлюри «Пам'яті Ф. Е. Корша — друга украинцевъ». Згадуючи про виступи Ф. Корша в гуртку «Кобзар» та в українській секції Товариства слов'янської культури, С. Петлюра свідчить у згаганій статті, що «в цих виступах Ф. Корш виявляв властиві йому риси: глибоке знання предмету, виняткову ерудицію, тонкий гумор і простість у викладі. Ця простість просвічувала і в його особистих стосунках, приваблюючи до нього кожного, хто мав щастя знатися з ним. Глибокий старик, він до останніх днів своїх зберіг чинне зацікавлення до справ, що хвилюють громадянство. Одною з таких справ була справа, яка для нього, як для росіянина, мала велике значіння: це — українське питання, питання про уділення братньому народові вільного розвитку його національного генія». В день похорону Ф. Корша на його могилі промовляв від українців С. Петлюра, де знову підкреслив, як багато сказав і зробив за свого життя Ф. Корш на захист українського народу.

На С. Петлюру припало тако-ж виступити з головним рефератом

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі має зібрати в світовій столиці і зберегти на будучину духовні скрби нашого народу.

про Ф. Корша на академії, що її влаштувала незабаром українська секція Товариства слов'янської культури.

Скоро після смерті Ф. Корша дружина його розповіла О. Саліковському, що Ф. Корш, говорячи якось в родині про свого молодого друга С. Петлюру, пророкував йому ролю вождя українського народу.

Тільки еластивою геніяльним людям інтуїцією можна пояснити те, що Ф. Корш прочув не лише скорий упад царського режиму в Росії та боротьбу поневолених у ній народів за своє визволення, — про це він одверто говорив близьким до себе українцям, — але й провідну ролю, що її відіграє його молодий друг С. Петлюра в українській визвольній боротьбі. Про це пророцтво Ф. Корша дізналося українське громадянство вже після його смерті.

Ст. Сірополько

Кільки зустрічів з Головним Отаманом на Великій Україні року 1919

Оце в десяту річницю трагічної смерті Головного Отамана Симона Петлюри, прізвище якого в уяві верогів наших стало синонімом української боротьби за визволення, хочу скласти і свою лепту на пам'ятник великого громадянина українського народу.

Навесні 1919 року я, що належав до складу Синього полку (16 загін), перейшов Збруч в Кудринцях на самий Великдень. Ніколи не забуду тих зворушливих хвиль, коли селяне запрошували нас до хат і просили розговорітися... ячмінною паскою: нічого ліпшого не мали, але ділилися останнім. Штаб загону, а тако-ж штаб полку і моя автосотня, якої я був начальником, розташувалася в Мельниці. Загін, що складався з полків Синього, Чорноморського, решток 20 дивізії, гарматних частин під командуванням ген. Алмазова, тоді ще полковника, мав завдання обороняти від москалів відтинок від Гусятина аж до Дністра.

Час ішов. Ходили ми два рази в наступ на Кам'янськ-Подільський. Обидва рази невдало, а особливо другий, бо з величезними втратами в людях. Тільки в нашому полку вибуло вбитими і тяжко раненими біля 30 старшин. Трапилось це тому, що комендант загону отаман Микола Шаповал (нині ген.) уважав себе великим стратегом, безапеляційно відкидав плани наступу і ділань, випрацьовані на нараді з командирами частин загону, і давав потім диспозиції, вироблені спільно з начальником штабу полковником К-ою. Наслідки були катастрофальні.

Нині по стількох роках сміло називаю повне прізвище генерала тим більше, що ця людина показала своє обличчя виразно нарешті під час процесу Шварцбарда.

Ото-ж обурення було страшенне як серед старшин, так і козац-

тва. Говорилося, що командирові загону ходить тільки про «криваві реліції». Козацтво зараз-же охрестило його «Миколою Кривавим» і т. и. Через два дні була смутна урочистість, ховали коханого всіма підполковника Сидоренка, що помер в страшних муках од ран в міхурі. Отаман Шаповал починає промовляти, та так невдало по змісту, що козаки почесної чоти (решта була без рушниць) самі одверто казали ще того-ж вечора, що тільки з пошани до своїх старшин, що стояли з закостянілими обличчями, якимсь чудом стрималися від виступу проти «Миколи».

Спитається шановний читач, як така невідповідна людина могла обійняти поважну посаду? Відповідь на то проста: він був членом всевладної тоді партії ес-ерів, що не одну сотню гвіздків забила своїм судо-партійним трактуванням національної справи в тимчасову домовину нашої батьківщини.

На другий день командири, розуміючи грізність ситуації, зібралися на нараду, й вирішили, що самотнім виходом буде отаманові Шаповалові негайно захворіти, а тим часом вислати делегацію до Головного Отамана і Штабу Дієвої Армії з проханням призначити нам нового командира загону і начальника штабу. До складу делегації були призначені: сотн. Мельник — гарматчик, старшина Данько Щербина — відомий співак-бандурист (нині вже замордований червоними окупантами) та я *).

Завдання наше було тяжке й делікатне. Діялося це все в двадцятих числах травня. Садовлю я всю делегацію до свого «Остіна», сідаю за керівницю і летимо на північ, до Тарнополя.

На голову, вибрали ми Щербину. З'являємося до Штабу Дієвої Армії, складаємо папери в цій справі, що привезли. Прийняття досить зимне. Кажуть, що це небувалий випадок, що нічого не можуть зробити без Головного Отамана. Головний-же Отаман виїхав на фронт за Крм'янець і немає його.

Приходимо на другий день — те саме. Вимагаємо якогось розпорядження, бо там-же цілий відтинок фронту очікує нас з новим командиром. Але штабовики ще непривітніші. Потихеньку хтось з молодших старшин радить нам і не показуватися до приїзду Головного Отамана, бо можливо, що будемо заарештовані, як бунтівники.

Отак в очікуванні крутимось по-між Тарнополем та ст. Борками, де стояв потяг Головного Отамана, Головне постачання, Інженерна Управа. Я тим часом безнадійно оббивав пороги всіх цих установ, щоб одержати два авта, 1 панцирник «С. Петлюра» до Синього полку та де-які дрібязки автомобилеві. В броневіку рішуча відмова, з автами «фахівці» у високих рангах відкручуються всіма способами, що немає цілих, всі в ремонті, хоч в Тарнополі стоїть вісім потягів

*) Треба додати, отаман Шаповал довго верещав на командирів, коли вони прийшли оголосити йому свою постанову, що віддасть їх під військовий суд, що це большевизм, а потім вже вимагав тільки, щоб йому було дано можливість передати листа до Головного Отамана. Цього листа ми везли з собою.

автомайстернь, що мали при собі до 500 авт, і де-які з такими недохватками, що я згожуюся брати без ремонту, сам собі направляю. Нарешті уговорюю, що обіцяно мені вигати одного «Остіна», але при умові, як буде скінчений ремонт. Словом «фахівці» дбають ретельно, щоб невисні «сині» авта не дістали; бо віддали, як виявилося потім, потаємного наказу цього авта мені ні за яку ціну не видати. Всі майже, як один, в Інженерній і Автомобільній Управах цвєнкали на «общепонятной», а в автомайстернях так відверто просили «говорить по-русски», бо вони інакше не розуміють. Якось таки знайшов межі цими всіма здобутками з півночі, що поназбірив гетьман Скоропадський, врешті молодого урядовця-українця, який признався мені, що мають душі та покришки, та таки завдяки йому я кілька їх дістав з великими скандалами.

Нарешті щось на 6-й день, їдучи з Борок, пізнаю, що напроти нас їде авто Головного Отамана. Сміливо підіймаю руку і воно зупиняється. Щербина, ошарашений моєю сміливістю, каже, що хай-же я й балакату, як голова делегації. Підхожу до Головного Отамана, витягаюся, прикладаю руку до шолому й рапортую по порядку всю справу, а тим часом уважно дивлюся йому в обличчя. Він змучений, постарілий, здеґерований, видно невиспаний. Але уважно слухає мою доповідь; робить ряд запитань, перчитує рапорт наших командирів, лист отамана Шаповала і нарешті питає: «Кого хочете мати командиром загону?». Ми цілком заскочені цим, і я відповідаю, що хотітимемо того, кого він призначить, але доброго військового, який допровадив би частину до пермоги, а не до розвалу. Нарешті питає: «Чи хочете полковника Удовиченка?». Кажемо, що згодні, і дякуємо. Головний Отаман каже ще, що хотів би залишити цю справу на вибір самого полковника Удовиченка: він собі сам знайде підходящого начальника штабу. Головний Отаман починає диктувати Доцкові і той пише в польовій книжці наказ про призначення полк. Удовиченка начальником нашого загону із вступленням до командування негайно, та про усунення отамана Шаповала. Головний Отаман підписує наказа і дає нам оригінал для Штабу Дієвої та одну відбитку для командирів наших і каже їхати негайно до Штабу Дієвої, щоб вже від них одержати офіційний наказ зо всіма формальностями. Прощається з нами, каже, щоб ми вже більше «не бунтувалися», і ми, окрилені надіями, рушаємо до Тарнополя, до Штабу Дієвої. Та шастя, формальності там вже довго не тривали. А мені таки пощастило вирвати з автомайстерні друге авто «Остін» з дирявим радіатором та іншими неладами, себ-то з нескінченим ремонтом. А до цього ще знайшов собі там-же молодого шефпра, що хотів попасти на фронт сам. І ми вирушили до Тербовлі. При виїзді з Тарнополя нас попробувала спинити півчота охорони, яку вислав розлючений начальник всіх автомайстернь на тягаровому авті, щоб відібрати мені авто за те,

На нашій емірації, на кожному з нас лежить обов'язок підтримати і забезпечити її існування.

Симон Петлюра

Портрет вугіллям — робота В. Масютіна.

що я забрав його до скінчення направи. Ми загрозили, що закидаємо їх гранатами, я виставив проти них люфу ручного кулемета «Люїс» — і справа була залагоджена.

До Тереховлі ми дотяглися з труднощами із-за другої машини, що не мала ні інструменту, нічого.

Полковник Олександр Удовиченко, перечитавши наказа, сказав, що може вирушити за годину. Ми її використали на такий-сякий ремонт другої машини.

Врешті полковник з Щербинуо та Мельником поїхали наперед моїм старим «Остіном», а я зостався з новим шофером рятувати другого новоприданого. Це було, очевидно, 31 травня під вечір. На другий день, десь вже за Чортковим, несподівано бачу, що нас наганяє

авто Головного Отамана. Я склав рапорта, дав для його машини щось двох чоловік, і він поїхав наперед «подивитися на бунтівників», як сказав, гадігно усміхаючися.

Прийняття командування полковником Удовиченком та приїзд Головного Отамана за пару годин після цього змінили стан річєй цілковито.

Коли я ранінько 3 червня добився нарешті до Мельниці, то загін вже переходив Збруч біля Скали в напрямку Гуків-Оринин.

Я встиг тільки пересісти за керівницю свого старого «Остіна» з кулеметом, бо мусів привезти до полк. Удовиченка двох наших старшин-розвідчиків, що тільки що прибули з Кам'янця другим шляхом. Гадав його вже за Гуковим. Багато було цікавого того дня. Мій «Остін», поповнений ще трьома гранатчиками з Физових Козаків, був обрєнений на «панцерника» і полковник вислав мене спочатку на розвідку до Оринина, а після — проти ворожої кінноти. Про всі це розкажу докладно иншим разєм, а тут мушу ствердити, що після впрєтого піхотного і гарматного бою ми вступили на «турецький» міст щось о 3-й годині, а о 4-й год. я мав честь обстрілювати з свого панцерника з дороги в напрямку Шатави останніх поодиноких кіннотчиків ворожих, «б-то Кам'янець було цілковито зайнято нашим загоном.

Після упєртих двєхденних боїв під Шатавою, мабуть 6-го пополудня, розігралися упєрті бої за оволодіння Дунаєвцями. Надвєчір ми вбили ворога, що одійшов, але не галеко, в напрямі Міньковець (схід), а штаб загону примостився на краю південно-східнього присілка близько дороги на Кам'янець. Напрямок на Ярмолинці-Проскурів (північний), поскільки ворога там не було спостережено зовсім, був дуже рїдко обсаджений. Вже добро вечеріло. Несподівано дзвонять по телефону, що з цього напрямку влетіло якесь авто без світла, мабуть ворожий панцерник, і пішло в напрямку Кам'янця, — «б-то мало проїхати яких 400 метрів од хат, де розташувався штаб.

Полковник підкликав мене і наказав, що я із своєю машиною («панцерною») мушу виїхати назустріч і за всяку ціну зупинити це авто. Часу було в нашому розпорядженні дуже мало, так що гранатчики скакали до мене власне в руху. Ситуація складалася така: вороже авто мало зїхати з Дунаєвць до мосту над річєчкою в долину, а потім їхати короткою, але досить покрученою с рпантиною між високими насипами до гори. Я став на горі на закруті, майже поперек, а два гранатчики вислав на насип, один зїстався зо мною і шоф:ром. Становище було безвихідне, я гадав освітити вороже авто на мить своїми лихтарями, а тоді рострілювати просто в чоло протипанцерними кулями, а гранатчики мали закидати його гранатами. Чекаємо кілька секунд, які згаються вчївністю, і нарешті фурчить авто, вириває на закруті темна маса, я включаю повне світло і вже, на щастя, не в стані його загасити. Я на якийсь мент стовпїю від несподіванки, бо пізнаю в колі світла замість ворожого панцерника авто Головного Отамана, пізнаю підполк. Доценка, його ад'ютанта, і починаю несамовити кричати: «Хлопці, це Головний Отаман. Свої! Свої! Це Си-

ні!», бо мене пронизує морозяна думка, що хтось з гранатчиків, що попереду, може кинути гранату, як який стріл виникне з того авта пер д тим, як я почну стріляти з кулемета. В мить вискакую з своєї «панцерки», наказавши не гасити світла і летю до авта Головного Отамана, з тим самим криком «Сині! Свої!» та віддаючи пошану.

То що я, як в гарячці, замість рапорту казав Головному Отаманові, було по-за межами всякої субординації. Головний Отаман стиснув мені руку і, лагідно усміхаючися, казав:

— Та нічого-ж не могло статися. Я був певний, що це наші!

Що-ж оказалось? Запорожці в цих самих днях по упертих боях зайняли Проскурів, а того-ж дня й Яромолінці, а далі на південь не пішли ще. Тільки на почті були відомості, що українці наступають з Кам'янця на Дунаєвці і, здається, їх зайняли. Тому Головний рішив несподівано поїхати до Дунаєвця до полк. Удовиченка. Ось тому вони й вирушили: п'ять душ, рахуючи шофера, маючи дві рушниці та, здається, 3 пістолі. Коли під'їзжали до Дунаєвиць, то не були цілком певні, що він в наших руках, а тому Головний Отаман вирішив пролетіти із погаш ними вогнями в напрямку на Кам'янець.

Я тут ще раз забув про субординацію і досить в'їдливо запитав Головного Отамана, як би це виглядала справа, хоч би вони в'їхали до Дунаєвця так на годину раніше (бо на протязі півдня Дунаєвці переходили з рук в руки щось 4 рази). І знов та сама лагідна усмішка і відповідь:

— Одстрілювалися б, ми-ж мали при собі зброю.

За пару хвилин я припровадив вже «ворожого панцерника» до штабу при повних світлах лихтарів. Не можна особі уявити того ентузіазму, який запанував на пердї—в розстрільних, чатах і заставах, коли дізналися, що Головний Отаман знов приїхав, що широка смуга від Кам'янця за Проскурів вже наша, про штаб вже й не кажу.

Події пішли своєю чергою. Ми з боями посувалися наперед. В липні прийшла волею судеб Галицька Армія, що зайняла добрий відтінок фронту. До моєї 3-ої дивізії було приділено бригаду УСС-ів, яка на нас робила чарівне вражіння. Фронт пересунувся аж в район Христинівки, досить далеко за Гайсин. На правому крилі запорожці опанували вже Роздільну. Ворог вже змінився, бо замість «червоних» ми вже мали перд собою «білих», себ-то армію Денікіна.

Вертаючися з Гайсина, куди я саме одвіз сумний вантаж — труну замордованої червоними лікарки Світлани, зустрів Головного Отамана, що їхав для перегляду поповнень біля Гайсина. Привітав, склав рапорта, і мав їхати я далі до Могилева. Але простояв кілька хвилин, слухав гучне «Слава», яким вітали Головного Отамана козаки, машеруючи босими ногами по будяках на площі перегляду.

Армію нашу з'їдали тифи всіх родів; вона зачала відступ перд

переважаючим силами «білого» ворога, озброєнного і заосмотреного Антантою.

Здається, на 5 листопада було призначено з'їзд делегатів від усіх частин, до яких мав промовляти С.П. тлюра в Жмерниці. Вона була набита, як бочка оселедцями, раненими й хворими на тиф. По шпиталях не було вільного місця. А вже було зимно. Тому хворі, що прибували, просто тулилися на двірці й лежали покотом у всіх саялах, а головне в переходових коритарях по-під двірцм, де було найтепліше. Прейти коритар м було тяжко, бо залишалася між цією людською масою тільки не широка вільна стежка. І коли ми переходили, то під ногами скрипіло, як скрипить на доброму морозі під чобітьми. Але причина цього була трохи инша, бо це скрипіли розчавлені чобітьми воші. Ми, делегати, були, мабуть, люде загартовані, але цей образ пригноблював.

Засідання відбулося, здається, в залізничному клубі. Присутній був Головний Отаман та Голова Ради Міністрів І. Мазепа. Перше за все вони вислухали доповіді делегатів, які розповідали про моральний і матеріальний стан частин. Не так жалілися на тиф, як на відсутність одягу, а головне взуття. Дісталось порядно й Державній Інспектурі.

Головний Отаман і пр м'єр-міністр запевняли, що мусимо ще продержатися яких 2-3 тижні, що армія «біга» на передодні розпаду, що одяг і взуття надійде цими днями з Румунії. А тоді вже буде легше, бо підємо в наступ.

Головному Отаманові цілком вдалося підняти нам дух і ми урочи-сто обіцяли протриматися, не дивлючися ні на що.

І все, що казав Головний Отаман, було правдиве, як в тому потім могли ми всі особисто переконатися.

Але Всевишній розсудив инакше. Внаслідок нещасливого порозуміння з Денікиним, яке перовело несподівано командування Галицької Армії, Жмеринка вже 8. XI була в руках ворога. За два щось дні запорожці, пошарпані, залишали Могилів, навіть змогли вивезти кілька вагонів одягу й взуття, що тільки-що прибули з Румунії.

Почався відворот на Проскурів, а потім під Старо-Константинів, і в кінці — Любар, а звідти — в Зимовий Похід.

Остання зустріч з Головним Отаманом того року виглядала вже так. Я з рштками своєї сотні, вже цілком пішки, тільки з магнетами і карбюраторами в наплечниках; здебільшого хворі на тиф, на чолі зо мною, деь вже під Старо-Константиновим нагнали Головного Отамана, авто якого застряло в болоті. Хлопці кинулися до праці і в мент все прийшло до порядку.

А Головний Отаман постарів, посивів за цей місяць. Нам всім було нелегко, але він за всіх нас пер живав. А як усе болуче було уявляти собі, що розбив нас власне тиф, а не ворог, що сам вже росклагався.

Пригадаймо собі перехід Армії через залізницю у Калинівки та взагалі Зимовий Похід, а звільнення Винниці Шепелем та загальний розпад групи Бредова в січні 1920 р...

Але це колись згадаємо докладніше.

Наскільки вдалося, хотів я подати кілька епізодів, де фігурує чиста постать Небіжчика, нічого не додаючи та не відіймаючи від тієї обставин майже партизанського типу боротьби на протязі 1919 р., бо є це обов'язком старого жовніра, що мав щастя брати уділ в боротьбі за Батьківщину.

Кость Данилович.

Три моменти

В цю сумну річницю згадую я, що мав щастя бути коло дорогого Небіжчика і спочатку нашої визвольної боротьби і... при кінці його життя.

Особливо врізалися мені в пам'ять три моменти.

Перший — це моє знайомство з Симоною Петлюрою.

Це було на передодні 2-го Українського Військового з'їзду в Києві, у 1917 р. Яко делегат з'їзду, я зайшов до Українського Генерального Комітету, який містився на пансіоні Левашової, як раз проти Педагогічного Музею. У Комітеті повно військових. Брєнькали остроги, блищали наплечники, бойові ознаки... Але всі ці блискучі військові купчаться коло одної людини, скромно одягненої у темному фронті, без жадних ознак, збіраю інформації.

Розповідаю про становище, збіраю інформації.

Людина у фронті каже до мене:

— Та ви зайдіть увечері сьогодні, отже поговоримо...

— А кого треба спитати?

— Спитаєте Петлюру...

Згадую собі нашу першу довшу розмову. Симон Петлюра цікавиться станом нашої частини, кількістю свідомих українців. Скаржиться на брак технічних сил та старшин. Треба використати мент і скласти своє військо, спиратися на свою збройну силу, бо тоді зможемо балакати та ставити свої умови.

Виходив я після цієї розмови з новими надіями, бо бачив людину, яка реально оцінювала становище.

А от другий момент.

Муравйов обложив Київ. Шрапнель рветься над містом. Решта малесеньких українських відділів, які так героїчно боронили Київ, відходить вночі від Дехтерівської лікарні у напрямку на Святошин. По шосі йде разом і піхота, і кіннота. Все змішалось, бо страшенно поревтомлені люде.

Підходимо до Святошина. Я оглядаюся на Київ. У місті горять, неначе величезні факели, будинки, підпалені большевицькими набоями.

В день 25 травня зробімо пожертву на монумент С. Петлюри —
— Бібліотеку його імені в Парижі.

Падає дрібний сніг. Темно. Темно і сумно й на серці. Невже це кінець? Симон Петлюра у простій козацькій шинелі, з рушницею за плечима. Такий спокійний і бадьорий, як завжди. Підходить до мене, стискає мені руку і каже:

— Миколо Андрієвичу, а я вірю, що Україна буде...

І знову з'являється енергія, нові надії.

А от минув серпень 1919 року. Наше військо побідно йде на Київ. Я приїхав з Парижу здати відвітність про свою працю. Директорія міститься у великому будинку, і я бачу Головного Отамана щс-дня. Такий-же бадьорий, але знервований. І тут я бачу, як тяжка та булава, яку він несе. Але знову немає у нього й думки про можливість покинути працю — відпочити.

Лише раз у нього вирвалося, ніби, стогін:

— Втомився я, страшно втомився...

Втомлений і зднервований він працює неослабно.

* * *

І от після катастрофи інтернація і останній етап — Париж.

І він, через руки якого проходили мільйони, переживає матеріальні злидні. Але й тут він по-старому працює на єднання, на організацію еміграції, чому він надає велику вагу. Але відчувається в нього все більше перевтомленості. Нерви не витримують. Він відчуває свій кінець, його навіть попереджують, але він не каже про це, може й тому, що у своїй праці він вважає небезпеку річку нормальною і такою, що це не заслуговує жадної уваги...

Десять год... Та чим далі відходить од нас Симон Петлюра, тим більше зростає перед нами його постать. Тим більше для нас дорогий Він, бо Він не тільки національний герой, бездоганний патріот, але він є прикладом для нас тої непохитної віри, яка й горами двигав, віри не тільки у наше ціло визволення України, а й у нашу остаточну перемогу.

М. Шумицький

Симон Петлюра в Парижі *)

В цьому короткому спогаді я не збираюся описувати всі подробиці з життя Головного Отамана в Парижі. Робити це і зарано, і не під силу лише одному з тих, хто його оточував. Ходить мені лише зафіксувати те, що я сам чув, бачив і відчував.

Головний Отаман, осівши в Парижі, дуже цікавився цим містом, багато розпитував про його історію і сам ходив обдивлятися історичні пам'ятки, музеї і т. и. У зв'язку з оглядинами Головний Отаман багато розмовляв, висловлював свої вражіння й погляди на французьку культуру.

*) Цій темі — перебуванню Покійного Симона Петлюри в Парижі — присвячено вже було статтю кн. І. Токаржевського-Карашевича, про її надруковано було в «Тризубі» ч. 20-21 (278-9) з 25.V.1931.

Симон Петлюра з товаришами в березні року 1902 в Полтаві

Стоять од лівої руки — М. Терлецький, ...Киркевуд, В. Сергієвський, М. Гмиря, Гр.Ткаченко, ...Дуброва (?). Сидять — П. Губський, К. Товкач, В. Фідровський, С и м о н П е т л ю р а, В. Корнієнко, І. Рудичів, ...Падалка. Сидять далі — ...Котляревський, І. Доброволько, Б. Ревуцький, П. Кирилів, ...Якобій.

Світлина — власність Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Репродукцію взято із збірника «Симон Петлюра в молодості», за редакцією А. Жука, видавництва «Хортиця» у Львові.

Любуючися Парижем, його архитектурою, всім тим, що створив у цьому місті геній людський, він часто згадував Київ і любив говорити про те, як би можна було прикрасити нашу столицю, як би вкладено в її розбудову стільки праці, мистецтва й смаку, скільки їх вкладено в розбудову Нотр-Дам-де-Парі, Лувр, Тюл'єрі, палаци, церкви, парки і вулиці Парижу. Але Головний Отаман не тільки спостерігав красу і захоувався в ній, він, маючи велику жадобу знання, студював все те, що бачив і що притягало його увагу. Якось ми разом з ним одвідали Версаль. Головний Отаман був надзвичайно захоплений ансамблем парку і палацу, деталями фонтанів, гармонією архитектури з природою і почав згадувати історію епохи Людовиків XIV і XV в таких деталях, які здивували всіх присутніх.

Живо інтересувався Головний Отаман усім, що робилося в українській колонії, від нього пішло багато ініціативи відносно самої різної громадської праці. Охоче приймав він у себе членів з'їздів Союзу Українських Емігрантів, членів Паризької Громади, давав поради, надавав певности в роботі і в важливості її для еміграції і для нашої державної справи.

Свою опінію про людей Головний Отаман висловлював дуже обережно; коли згадувалося про когось, з ким у нього непорозуміння, чи хто мав якісь провини проти нашої справи, він або казав «не варто згадувати», або що-найбільше називав «ім'ярека» звичайно тоді словом «ананас». Взагалі я не чув, щоб Головний Отаман про когось говорив в образливій формі, хоч це не перешкоджало йому осуджувати вчинки «ананасів» і бути у відношенні до них дуже твердим.

Головний Отаман сам говорив дуже охоче і інтересно, і любив, щоб і другі підтримували балачку. Темою його балачок в більшості були справи нашого визволення, плани акції, плани боротьби, яку він переживав не тільки як минулу, але як сучасну і майбутню. Доказом цього являються його прекрасні статті в «Тризубі». В перші часи перебування Головного Отамана в Парижі, заходячи до нього, доводилося заставати його в позі глибокої задуми, яка болісно вдаряла й яка мимоволі заставляла думати про лева в клітці, але Головний Отаман швидко струшував з себе задуму і чоло його ставало енергійним і ясним.

Головний Отаман слідкував дуже уважно за всім політичним життям і неослабно думав про те, щоб українське питання просунути всюди. Коли зібрався в Парижі російський з'їзд монархистів, то він подумав і про це. Знайшлося кілька старих знайомих, які і там висунули нашу справу, і так чи инакше заставили росіян подумати про неї.

Коли почав виходити «Тризуб», Головний Отаман брав у ньому жваву участь: слідував за хронікою з України, писав статті головно про питання, які стосувалися України під совітами. Навідувався він часто й до редакції на 19, rue des Gobelins. Нежданно візьме і трамваєм приїде або й пішки прийде поговорити, посидіти разом із співробітниками, сказати останні новини. Чимало разів, виходячи з редакції разом із співробітниками, Головний Отаман запрошував їх до кав'ярні на Avenue des Gobelins і там розказував про минуле, висловлював думки відносно тих чи інших актуальних питань. Завжди балачка його слухалася з цікавістю і з неослабною увагою, бо висловлював думки відносно тих чи інших актуальних питань. Завжди балачка його слухалася з цікавістю і з неослабною увагою, бо слухачів чарувала лагідність його мови, оригінальність думки і визначна пам'ять на факти і події.

Дома Головний Отаман, як правило, або писав, або читав. Читав газети місцеві і совітські, книги літературні і військові; пригадую, що у нього був Франко, якийсь твір про Наполеона і т. ин. Говорив він багато про Наполеона з покійним сотн. М. Гончаровим, який дуже захоплювався французьким військовим генієм. З інших фактів пригадую ще, що, побувавши в Пасі, на могилі Марії Башкирцевої, Головний Отаман довго згадував її трагічне життя і творчість в таких деталях, які вказували на те, що про неї він знав багато і давніше.

Дуже чутливо віднісся Головний Отаман до тої безсоромної кампанії проти нього і проти УНР, яку вів відомий І. Борщак, ще день-

у-день у большевицькому російською мовою видаваному «Парижському Вестнику» містив всякі напади на Головного Отамана і на всіх визначніших представників УНР, ніби хочачи викликати проти Головного Отамана який виступ. З цього приводу Головний Отаман не раз повторював відомі слова: «нарид без чести і пуття». Це тим більше гірко звучало в його устах, що був це не перший випадок, коли «збунтований раб» обкидав його і нашу ідею брудом не з ідейних причин.

Хочу занотувати ще один факт т. м. фаталістичного порядку. Напередодні вбивства Головний Отаман запросив з приводу дня своїх народин ближчих людей на шклянку вина. Хоч в хаті було тісно, але настрої у гостей веселий і балачка між присутніми зав'язалася жвава. Один Головний Отаман був невеселий. Гості це помітили і те-ж стали менше веселими. Почуття смутку ще збільшилося, коли хтось констатував, що новоприбулий п. Н е тринадцятим. На мить всі замовкли, хтось почав протестувати, що присутніх не 13, а 14, але якась тінь над присутнім пролетіла.

За весь час перебування Головного Отамана в Парижі, хоч якими були обставини, ніколи не чув я, щоб він на щось р мствував. Колись опишеться повністю перебування Головного Отамана у Парижі і стануть відомими всі деталі його мужнього життя, повного безперестанних і творчих турбот за справу визволення українського народу, в яке він безмежно і безкомпромісово вірив і за яке упав.

І. Косенко

Обличча Симона Петлюри

Ой, Морозе, Морозенку,
Ти славний козаче,
За тобою, Морозенку,
Вся Україна плаче...

Історична пісня.

Наче і не дуже давно воно коїлося, але зараз оці всі події — вже історія...

Кінець 1918 р. Тяжка і страшна зима... Пливають сиві хмари по-над мученим, перемученим Київом, по вулицях рудий сніг, перемішаний з піском, а новий, біленький, не падає. І мовчки страждає святе місто: катують його люті вороги, мучить зле повітря, глузують тяжкі політичні обставини.

Нарешті повіяло благодатною одлигою. Пролунало у часописах і на вустах громадян слово: «Директорія» — ще не всякому зрозуміле, а за ним друге слово, вже більше знайоме: — Петлюра.

По вулицях з'явилося більше людей, і ходили вони швидше і не такі смутні були в них обличча. Вийшов новий часопис, вже справ-

ді український, пішли діти до школи, одчинилися двері театрів, розмістилися міністерства по будинках.

І знову гуде на морозі басовитий дзвін святої Софії.

Забажалося мені побачити отого чоловіка, що однією своєю присутністю зробив з мертвого міста — живе, зворушив столицю вже справді самостійної України. Тоді ще не наслідувалися наближатися до Дніпра — москалі.

Далі з'явилися свої грошеві знаки, національними кольорами вироблені, свої поштові марки, а головне—своє військо, на чолі з Головним Отаманом Симоном Петлюрою.

Десь прочитав чи почув я, що на святі двадцятип'ятилітнього ювілею українського поета Миколи Вороного буде присутній сам Петлюра, і вирішив піти подивитися на нього, послухати промов, а може і якихось справді талановитих віршів. Та й дуже цікавило мене, як звернеться Головний Отаман до ювілята на цілком літературному святі.

У театральній салі, десь на Прорізній вулиці, відбулася ця академія. Людей зібралося не дуже багато. Завісу на сцені піднято, на ній стоїть піаніно, а ближче до публіки — пюпітр. Чекаючи початку, люде зтиха розмовляли, але ніхто не палив, хоч і не було ніде об'яви, що це забороняється.

Якось несподівано пролунало по салі:

— Головний Отаман!...

Гримнули стільці, всі присутні встали. Цього разу бачив я Симона Петлюру вперше. Швиденько, трохи нервово нахилиючи голову вниз, пройшов він до першого ряду. За ним поспішав молодий осавул у стародавньому козацькому вбранні з шаблею, тако-ж не сучасного вигляду.

Петлюра навпаки, у звичайному військовому френчі, тільки що з вишивкою золотом на ковнірі та на рукаві і з тризубом, як не помиляюся, без ніякої зброї, з одним ремінем через плече.

Далі він оглянувся, де-кому подав руку, потім звернувся до осавула і злегка хитнув русявою головою з проділом на лівому боці, мабуть дав знак, що можна починати.

На сцену вийшов ювілята у застібнутому піджаку, бідно, але чистенько вдягнутий, тільки штанці наче забагато не досягали до підлоги.

Його вітали довгими оплесками. Схвильований Микола Вороний кланявся на всі сторони.

Коли стихли оплески, Головний Отаман встав з крісла і, виступивши на два кроки вперед, звернувся до вже почервонілого ювілята.

Боюся помилитися, і тому не цитую слів, але вражіння від цієї короткої, ясної промови було таке, що Пан Отаман давно знає Вороного і давно хотів подякувати йому за чудові поезії, та за військовими справами бракувало часу це зробити. А зараз, коли трохи стихло, то вирішила Директорія привітати поета, видати його твори державним коштом, а тако-ж допомогти йому персонально грошевим подарунком.

Не пам'ятаю скільки саме, але була це сума в не один десяток тисяч карбованців.

Наприкінці своєї промови Головний Отаман ласкаво посміхнувся і стало зрозуміло, що для цієї людини — тако-ж велика радість зробити когось щасливим.

Я більше цікавився обличчям Симона Петлюри, ніж ювілятом, якого знав і раніше.

Чекав я побачити щось подібне до Гонти, або до якогось іншого гайдамаки, а було передо мною обличчя, як то кажуть, інтелігентної людини, змученої не так фізично, як тяжкими думками. Здалося тако-ж, що на чолі Петлюри помітив я і велику впертість, яка буває у тих людей, що часто грають у шахи.

За хвилини промови блакитні очі Петлюри тільки раз або два підвелися на ювілята, а то були соромливо спущені до-долу. Скінчивши говорити, Головний Отаман по східцях зійшов на сцену і кріпенько стиснув руку Миколі Вороному, але не пам'ятаю, чи поцілував, чи ні.

Петлюра знову сів у крісло і поклав ногу на ногу, і вже весь час пильно дивився на ювілята, коли той почав оповідати про себе приблизно так:

— Ніколи я не сподівався, що мені впаде така честь, що привітає мене сам Головний Отаман.

Мабуть промовляв Вороний від щирого серця, але і в голосі, і в його розмовах руками почувався актер, провінційальний трагик, особливо коли він розповідав про свої страждання за незалежну самостійну Україну.

Казав:

— Не годиться про самого себе розповідати, але сьогодні... сьогодні можна...

І вдруге посміхнувся Симон Петлюра і наче непомітно хитнув головою.

Почувалося в цій людині якийсь, як то кажуть французи, — «шарм», але не шарм аксельбантів, блискучого мундура, або швидкої розмови. Навпаки...

Петлюра чарував простотою свого одягу, чистенького, без ніяких «ноганів», без шаблі, чарував скупістю на слова. Наче у простому сірому папері було загорнуто щось дуже дороге.

Це дороге зветься гаряча любов до своєї країни, до своїх людей. Таке було моє вражіння і певен був я, що не помиляюся.

І минуло від отих часів майже не двадцять років. І що-ж скоїлося? Отой самий Микола Вороний, що так щиро, трохи не присягався вмерти за незалежну, вільну... Той, що так беріг чистоту своєї поезії, хоч і не написав, але переклав мовою українською — Інтернаціо-

Коли ви ще доєї не склали своєї пожертви на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри, — зробіть це зараз, не odkладаючи.

нал. І досі живе Вороний на залежній від большевиків землі поневоленій.

А той, що, вітаючи поета, тільки коротеньку промову сказав, не присягаючися, не б'ючи себе в груди, той не покорився ворогам. Не мав сили дивитися, як мільйони пропадають з голоду, як мучилися люде на своїй родючій, багатій, українській землі.

Упав бездиханим на чужій землі, на вулиці Расін... Аж п'ять куль пронизало тіло його і відлетіла безвинна праведна душа до Бога.

І зараз, коли пишу, нагадалося мені, як описує Гоголь смерть козака Кукубенка від ворожої руки:

«І вилетіла молода душа... І подняли її янголи по-під руки і понесли до небес... Добре буде їй там... — Сідай-же од мене праворуч, скаже йому Христос, — ти не зрадив громадянству, не вчинив ніякого безчестя, не покинув людини при лихій годині, ти захищав мою церкву».

* * *

Вдруге побачив та спостерігав я постать Отамана в Жмеринці, з вагонного вікна. Всі шибки позаростали кригою, але Олександр Кошиць, що містився зі мною в одному купе, проколував чистеньке місце, вперед довгенько глядів сам, а потім звернувся до мене:

— А подивіться, он де самотній Петлюра ходить коло отаманського потягу.

Я притулився оком до холодного шкла. Навкруги — ніч місячна, морозна. Кожна шпала біла, аж сяє. Ряд вагонів, між ними і той, де жив Отаман. Вікна позакривані, темні.

А коло вагону ходить вперед і назад, наче вартовий, людська постать у кожусі, критому сукном, у сірій козацькій шапці. Рукав у рукав, мабуть без рукавичок. А як поверталася та постать, то освітлював повний місяць обличчя Головного Отамана, смутне, задумливе, повне думок. Вже інший був вираз його очей, ніж на ювилеї.

* * *

З тих, що я бачив, портретів Симона Петлюри, найбільша подібність показалася мені на фарбовому малюнку Л. П'єрф'єцького, цими днями зробленому. Петлюра коло фронту надніпрянських чорних зопорожців на конях і галицьких січових стрільців — на тлі Софіївського собору у Києві.

Добре зробив мистець, що змалював Головного Отамана без шапки. Трохи зеленуваті кольори дзвіниці якось гармонують із задумливим обличчям. І сама дзвіниця нагадує звуки отієї невмірушої слави Отамана, що було і буде її чути по цілому світі.

Борис Лазаревський

14. V. 1936 г.

Париж.

Вшанування пам'яті Симона Петлюри на десятиліття його смерті

10 лютого 1936 р. Рада Міністрів ухвалила наступні постанови:

1. Присвятити біжучий 1936 рік вшануванню 10-ої річниці смерті святої пам'яті Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри.

2. Рада Міністрів в повному складі творить «Комітет для вшанування 10-ої річниці смерті святої пам'яті Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри» під протекторатом Головного Отамана Військ УНР Андрія Ливицького.

3. Для зложення плану вшанування 10-ої річниці смерті святої пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри і переведення в загальних частинах цього плану в життя утворити «Ділову Комісію Комітету для вшанування 10-ої річниці смерті святої пам'яті Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри» і покликати до неї ген. В. Сальського (голова), проф. Р. Смаль-Стоцького і ген. М. Бззручка.

Діяльність Ділової Комісії для вшанування 10-ої річниці смерті святої пам'яті Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри

Ділова Комісія Комітету для вшанування 10-ої річниці смерті святої пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри повідомляє, що до цієї пори виконано наступні точки ухваленого плану діяльності Комісії:

1) Видано замовлений у мистця В. Масютина портрет Небіжчика, виконаний в техніці деревориту.

2) Замовлено у мистця П. Холодного і видано серію жалібних марок для вшанування річниці у висоті накладу 10.000 примірників.

Серія складається з трьох марок різних кольорів, кожна з силуетним портретом Головного Отамана ціною 50, 20 і 10 шагів.

3) Видруковано працю проф. О. Лотоцького «Симон Петлюра», присвячену змальованню постаті Головного Отамана, як духового провідника Української Нації і ідеолога визвольної боротьби.

4) Переведено в життя наказ Головної Команди ч. 2 з 22-V-1933 р. про встановлення хреста «Симона Петлюри» і починено крески для надання цього хреста всім воякам, учасникам визвольної боротьби під проводом Небіжчика.

В плані діяльності Комісії залишаються наступні точки до виконання:

1) Перевидати головніші твори Небіжчика Головного Отамана.

2) Замовити бюст і олійний портрет Небіжчика.

3) Замовити жалібний марш пам'яті Небіжчика для військових орхестр.

4) Видати серію карток-поштівок: фотографію Небіжчика, Йо-

го посмертної маски й могили, заповіт, знімки з Бібліотеки ім. Симо-на Петлюри в Парижі.

5) Роздати студентські стипендії імени Головного Отамана Симо-на Петлюри.

Ведення справ, зв'язаних з виконанням цього плану, Комі-сія поклала на технічного секретаря інж. Лавра Панасенка.

Ген. В. Сальський

Проф. Р. Смаль-Стоцький

Ген. М. Безручко

Технічний секретар інж. Л. Панасенко.

Літературна нагорода імени Симона Петлюри

Ділова Комісія Комітету для вшанування 10-ої річниці смерти св. п. Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри оголошує конкурс на написання літературного твору (поетичного чи прозово-го), присвяченого змалюванню ролі Головного Отамана у визвольній боротьбі 1917-20 років.

Умовини прийняття рукопису наступні:

1) Прозовий твір (повість — роман) мусить мати найменше 10 аркушів 8-ки. Поетичний (поема — збірка віршів) — 2 аркуші.

2) І поетичний, і прозовий твори повинні бути присвячені поста-ті Головного Отамана та змалювати Його діяльність, як Вождя Нації, творця української мілітарної сили та ідеолога української визвольної боротьби проти Москви.

3) В своєму творі автор мусить звернути особливу увагу на ство-рення яскравих героїчних образів, зв'язаних з боями Українсь-кої Армії, і використати всі ті історичної вартости моменти, які можуть спричинитися до поглиблення культу Українського Війська й постаті Головного Отамана, як Провідника цього Війська.

4) Твір не може бути песимістичний ані сентиментальний. До постаті Головного Отамана і подій, зв'язаних з Ним, автор мусить підходити в аспекті активістично-волевої настанови до життя.

5) Прозовий твір мусить віддавати епоху й докладно відтворю-вати ко ьорит тогочасної дійсности. Він мусить бути результатом сумлінної праці над джерелами й архивними матеріалами, що від-носяться до української революції й визвольної боротьби.

Ділова Комісія встановлює три нагороди: перша — 800 зол., друга — 500 зол., третя — 300 зол., які будуть при-значні в залежності від дійсної (а не відносної) в порівнянні з ин-шими надісланими творами вартости твору.

До складу журі входять: В. Прокопович, ген. В. Сальський, М. Славінський, Н. Холодна і А. Крижанівський.

Ділова Комісія застерігає собі публікації нагороджених творів протягом п'яти років, при уділенні 20 відс. чистого прибутку авторіві.

З запитами звертатися до технічного секретаря Ділової Комісії інж. Лавра Панасенка на адресу: Inż. Ł. P a n a s e n k o , Warszawa, Al. Jerozolimskie 7, m. 11. Pologne.

На цю-ж адресу проситься присилати рукописи.

Голова журі літературної нагороди імені Симона Петлюри

Академик професор Степан Смаль-Стоцький, до якого, за ухвалою Комітету для вшанування десятої річниці смерті св-тої пам'яті Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, вдався особисто В. Прокопович з проханням обняти головування журі літературної нагороди, ласкаво на це погодився. Таким чином, на ч лі журі, що його склад подано вищ, стоїть наш славнозвісний і вельми заслужений вчений і діяч.

Конкурс на боеву пісню еміграції

Ділова Комісія Комітету для вшанування 10-ої річниці смерті св. п. Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри встановлює нагороду в сумі 100 зол. польських за найкращий поетичний твір, що міг би бути прийнятий, як боева пісня еміграції.

Надісланий твір повинен відповідати таким вимогам:

1) Повинен бути короткий і складатися з трьох, чотирьох строф, по чотирі вірші кожна.

2) Мусить бути написаний і зримований так, щоб відповідав ритмові боевого військового маршу.

3) Повинен містити в собі заклик до боротьби за українську державність, віру в перемогу й нав'язувати своїм змістом до боевых традицій Українського Війська та героїчної постати св. пам. Головного Отамана Симона Петлюри.

4) Слова твору повинні бути короткі, прості, зрозумілі й міцні, розраховані на масовий вжиток.

Оцінку надісланих творів переведе Ділова Комісія.

З запитами звертатися до технічного секретаря Комісії інж. Лавра Панасенка.

Ділова Комісія для вшанування 10-ої річниці смерті св. п. Головного Отамана Симона Петлюри, нагадуючи всім громадянам Української Народньої Республіки на еміграції про існування в Парижі Бібліотеки імені Небіжчика, що має значіння амбасад української культури в давньому світовому осередку, та про існування двох журналів, заснованих Головним Отаманом, — «Тризуба» в Парижі та «Табору» у Варшаві, — закликає всіх, кому дороге ім'я Великого Небіжчика, підтримати матеріяльно всі і установи і тим достойно вшанувати Його пам'ять.

Ген. В. Сальський

Проф. Р. Смаль-Стоцький

Ген. М. Безручко

Благословення на відправи 24 травня у церквах Львівської Архиепархії

Міжорганізаційний Комітет для святкування 10-их роковин смерти бл. п. Головного Отамана Симона Петлюри дістав з Греко-кат. Митр. Ординаріату у Львові (ч. 27-36 Орд.) таке письмо:

У відповідь на цінне письмо з 1 травня с. р. в справі Нашого благословення на відправу 24 травня Служб Божих і панахид по всіх церквах львівської Архиепархії за душу покійного Петлюри Симона і всіх вояків, що згинули у визвольній війні, подаю до відома, що радо годжуся і благословлю відправу тих Служб Божих і панахид за душі всіх вояків, що згинули у війні за волю Батьківщини і не сумніваюся, що Наші Отці Душпастирі прохання Хвального Комітету в тому напрямі радо сповнять.

Львів, 11 травня 1936.

† Андрей, Митрополит.

(«Діло»)

Благословення Архиепископа Олексія

Високопреосвященний Олексій, Архиепископ Волинський благословив духовенство епархії одправити заупокійну службу Божу і панахиду за душу бл. пам. Симона Петлюри на десятиліття його смерти, закликаючи сказати відповідне слово («Церква і Нарід»).

У Львові

25 травня с. р. минає десять літ, як куля большевицького агента перервала життя Голови Директорії і Головного Отамана військ Української Народньої Республіки Симона Петлюри, з ім'ям якого зв'язана збройна боротьба Українського Народу проти московсько-большевицької окупації України. В цій боротьбі під проводом С. Петлюри брали участь сини українського народу з різних українських земель. Багато з них полягло в борні, а пролита ними кров за велику ідею визволення Батьківщини обов'язує нас шанувати їх пам'ять та передовсім пам'ять їх Вождя, який тако-ж кров'ю своєю скропив ідею, що їй служив.

Для відсвяткування роковин трагічної смерти С. Петлюри повстав у Львові спеціальний Комітет, в якому беруть участь представники численних українських центральних установ та організацій.

Президія Комітету намітила і повний Комітет на засіданні 3 травня одобрив таку програму свята:

1) В суботу, 23 травня, о год. 5 пополудні панахида у православній церкві при вул. Францішканській.

2) В неділю, 24 травня, о год. 12.15 вполудне музично-вокальна академія в міському Великому Театрі.

Де-які краєві товариства й організації, що беруть участь у Комітеті, видали зарядження про відсвяткування 10-их роковин смерти

С. Петлюри на провінції, а Т-во «Великий Луг» відбуває з нагоди цих роковин 24 травня краєвий здви́г лугових товариств у Львові, якого програма дуже широка. («Діло»)

Пресо́ва конфе́ренція в справі 10-х роковин смерти Симона Петлюри

Голова Комітету для одсвяткування 10 роковин смерти С. Петлюри полк. Доценко скликав у четвер 14 ц. м. пресову конференцію, на якій подав звіт з підготовчої праці Комітету. У дискусії над цим звітом брали участь представники майже всіх органів преси. Вияснення давали члени комітету. Становище представників преси приємно вражало своєю майже повною однозгідністю. Шкода лише, що так пізно відбулася ця конференція. («Діло»)

У «Великому Лузі»

«Великий Луг» уряджує в неділю, 24 травня, полеву архиерейську службу Божу і величне свято на вшановання пам'яті Симона Петлюри.

У Варшаві

Заходами Комітету вшанування пам'яті С. Петлюри, у Варшаві має бути одправлено панахиду і уряджено урочисту академію.

У Берліні

Десяту річницю ганебного замордування українського національного героя бл. пам. Головного Отамана Симона Петлюри вшановують українці в Німеччині з глибоким пієтетом. Кров С. Петлюри, пролита ним за цілу українську націю, пригадала українцям у Німеччині обов'язок одностайної національної маніфестації всіх українців без огляду на їх політично-партійні та ин. ріжниці.

Обидві чолові українські громадські організації в Німеччині — Українська Громада та Українське Національне Об'єднання (УНО) спільними заходами влаштовують загально-українську маніфестацію єдності та непохитності українців в їх боротьбі за українську державність. Ця маніфестація відбудеться в Берліні 29 травня с. р.

Того дня о год. 18 буде відправлена в Катедральній Православній церкві у Вільмерсдорф урочисту панахиду по бл. пам. С. Петлюрі. Для відправлення цієї панахиди спеціально приїде з Парижу о. прот. І. Бриндзан. Підчас панахиди співатиме хор Українського Наукового Інституту в Берліні під батудою студ. Е. Цимбалістого.

Після панахиди о 20 год. відбудеться в репрезентаційній («Го-

генцолернівській) салі «Ляндверкасіна» в Шарлотенбурзі урочиста жалібна академія, на якій з українського боку промовлятимуть: голова «УНО» — д-р Іван Драбати́й та б. радник посольства А. Сєменів. Реферат про С. Петлю́ру та українську державність виголосить відомий заслужений німецький культурно-політичний діяч, редактор Аксель Шмі́дт, ім'я якого відоме всьому українському громадянству.

Виконаний спеціально для цієї академії нашим славним мистцем проф. Васи́лем Масю́тиним великий (1,60 × 1,30 м.) образ С. Петлю́ри прикрашуватиме салю академії.

22 травня окремо влаштувала жалібне зібрання бл. пам. С. Петлю́ри Спілка Українців у Німеччині.

У Празі

Заходами спеціального Комітету влаштовується на десятиліття смерті бл. пам. С. Петлю́ри панахиду в Православній церкві, а потім жалібне зібрання з участю представників багатьох українських організацій.

У Брюселі

Заходами українського громадянства в Брюселі та управ Т-ва «Незалежна Україна» і «Спілка б. Старшин Української Армії в Бельгії» влаштовується жалібне урочисте свято пам'яті С. Петлю́ри 24 травня с. р. Панахилу одслужено буде в Українській Православній Церкві в Брюселі. Порім одбудеться академія з доповідними і промовами.

В Букарешті

З ініціативи Комітету по вшануванню св. пам'яті Симо́на Петлю́ри в Румунії з нагоди 10-ої річниці з дня його смерті в Букарешті відбудеться урочиста академія.

В організації академії приймають участь майже всі українські організації.

Академія відбудеться в неділю 31-го травня.

З міжнароднього життя

— Італійська анексія Етіопії. — Доля Лігм Націй. — Англійський проєкт упорядкування Європи.

Як відомо, італійські війська, за допомогою всемогутньої модерної техніки, звоювали Етіопію, триумфально вступили до її столиці, а негус вирушив звідти шукати своєї долі на еміграції. Більше за те. Муссо-

ліні не задовольнився перемогою, а зараз-же урочисто оголосив анексію цілої Етіопії, надав італійському королеві нове спадщинне титуло Етіопського імператора і в офіційних нотах подав про все те до відома Ліги Націй та всіх держав світу. Одночасно з тим, у своїй промові з цього приводу вказав, що всі ці акти означають собою початок відродження старовинної Римської імперії, яка, півтори тисячі літ після своєї смерті, встас до нового життя.

До цього італійського чину в різних місцях поставилися різно, — сприятливо, вороже чи впросто байдуже. Але в головних європейських державах говорить своє слово поки-що лише публічна opinia, а влади офіційно ще начеб-то мовчать. На час, коли писано ці рядки, висловилися лише доброзичливі держави, а саме Германія, Австрія, Угорщина й Албанія в Європі, та Японія — в Азії, які вислали до Риму свої гратуляції. Напів висловилися ще й незадоволені, так звані нейтральні, що склали в Женеві з проміж себе щось подібне до союзу з цього приводу й організували там спеціальний, як водиться в дипломатичних колах, сніданок, на якому малос довірочно продискутувати цілу справу, разом з членами Верховної Ради Ліги, що були на той час у Женеві. До чого дійшли з тою дискусією, ще не знати, але для характеристики женевських настроїв цікаво буде занотувати, що на той сніданок запрошено було всіх членів Ради, крім одного з них, а саме — тов. Літвінова.

Прикро відчули, кожний на свій лад, італійську антрепризу й дві головніші європейські держави, тоб-то Англія та Франція. Їхня дипломатія сушить голову над тим. Але для кого вона була ударом, майже катастрофальним, це для Ліги Націй. Що-правда, за своє недове існування Ліга встигла багато тяжких конфліктів пережити, але жаден з них не мав тої принципової гостроти, що її має сутичка з Італією. Бо-ж тяжкою, скажім, була для Ліги її «пря» з Японією із-за Манджурії, але там гостроту конфлікту зменшувала, по-перше, віддаль, а по-друге — принцип самоозначення, виставлений Японією. Далі — трудним горіхом було для Женевської установи анулювання Германією військових параграфів Версальського договору, чи пізніше — ремілітаризація Рейнської зони, але тут удар так само був зменшений германською тезою про примусовість мирових договорів. Крім того, обидві конфліктні сторони вийшли з Ліги Націй, а що, мовляв, Ліга має робити з офіційно чужими для неї державами? Якесь словесна догана могла тому врятувати її лице.

З Італією справа стоїть інакше. Її останній чин ламає цілу принципальну структуру Ліги Націй. Бо-ж що там сталося з погляду Лігійного статуту? Ліга заснована на принципі, що право вище за силу, що всі її члени рівні правом між собою і мають поважати суверенність один одного й не воювати один з одним Італія-ж все те звела на манівці. Член Ліги, вона звоювала другого, слабшого члена, не звертаючи найменшої уваги на opinia Ліги, навіть на санкції, вона анексувала територію того члена, а в тому з Ліги не виходить, а вимагає, щоб з її членів викреслений був той другий, звоюваний. Коли Ліга Націй про італійську вимогу задовольнить, чи навіть коли вона спробує перейти по-над нею до порядку денного за допомогою якоїсь хитрої формули, тоді саме її існування в тій подобі, яку вона зараз ще має, втрачає якийсь сенс. Держави цілого світу мають тоді махнути на неї рукою й упорядкувати свої міжнародні справи так, як то й було перед війною, тоб-то в міру своїх інтересів, реальних сил та об'єктивних можливостей, не зважаючи на якісь там зовнішні права чи принципи.

Ліга Націй поки-що не знайшла дороги, на яку має ступити. Тим часом вона використала свій звичайний для трудних питань метод, бо одклала справу на 16 червня, не вирішуючи її. Але цей метод, що освідчився в де-яких дрібніших попередніх випадках, італійської справи вирішити мабуть таки не зможе. Потрібно щось інше, але що? Європейська політична opinia дає таку раду: ліквідуватися або реформуватися. На ліквідацію, однак, вряд чи підуть, — не тому, явна річ, що чле-

ни Ліги такі вже бездоганні з принципового боку, а тому, що Ліга — треба це визнати — була для Європи потрібною й корисною, хоч ці її добрі властивості й означалися лише в площині міжнародних справ, які мають другорядне значіння. А все таки визначилися, тому, мовляв, Лігу слід не ліквідувати, а реформувати в такий спосіб, щоб вона й надалі могла виконувати вказану вище працю, яка відповідає її можливостям.

Одночасно з реформою Ліги Націй європейська опінія висловлюється й за те, щоб було переглянено й радикально перередаговано цілу оту вславлену систему колективної безпечности, що теоретично була встановлена все на тому самому статуті Ліги. Особливо багато говорять про цей перегляд в Англії. Як подають у пресі, там навіть повстав уже в урядових колах цілий проєкт нової системи замирення Європи, який начеб-то має бути передкладений усім державам на розвагу та на дискусію. Проєкт цей неначеб-то виходить не з так званої колективної зв'язаности європейських інтересів, не з відомої тези про нероздільність забезпечення і миру, а навпаки, — змагається до розмежування вказаних інтересів і до локалізації можливої війни й можливого замирення.

Всю Європу, згідно з тим проєктом, має бути розподілено на чотири групові райони, кожний з своїми спільними йому інтересами, і з своїми особливостями що-до можливості в ньому воєнних конфліктів. Перший з них, найменше загрожений, складається з Англії, Франції, Бельгії, Голандії та Німеччини, які списують між собою свого роду новий Локарнський пакт про ненапад і автоматичну допомогу одна одній, в межах цієї групи держав. Другий район — держави Середньої Європи та Італія. Район повний незлагоджених ще інтересів, що проєкт їх мусить зладити й скласти після того відповідний проміж собою пакт. Третій район ще з менше зладженими інтресами, в якому й лежить найбільша небезпека ріжнього роду збройних конфліктів, — це схід Європи, тоб-то Німеччина, Польща, СРСР і балтійські держави. Хай вони проміж себе самі договоряться і складуть договірну згоду. Зрештою четвертий, це — все середземно-морські держави, а серед них і Велика Британія, бо має на тому морі великі імперські інтереси. Всі райони мають бути самостійні що-до своїх пактових згод, самостійні і що-до війни, бо держави з інших районів не сміють до місцевих збройних конфліктів втручатися, а свос негативне до того ставлення обмежують лише тим, що зобов'язуються не допомагати нападникові.

Вказаний проєкт, повний текст якого ще невідомий, накреслює неначеб-то районний поділ впливів великих держав на європейському континенті. Англії та Франції належали б ті впливи на замиреному вже Заході, Італії — в неспокійній Середній Європі, Німеччині на збаламученому Сході, Великій Британії-ж ще до того й на Середземному морі. Чи погодяться між собою на такий розподіл чотири великі держави, чи згодяться й ті, що тим впливам підлягатимуть, явна річ, про це ще говорити передчасно. Коли вірити чуткам, що йдуть світом із Женеви, англійський проєкт подано вже до відома заінтересованим сторонам, але базою для пересправ стане він лише в-осени цього року. Тоді можна буде детальніше про нього і говорити. На сьогодні його треба занотувати, як свого роду віконце, через яке можна заглянути до незнамого, хоч і близького майбутнього.

Observer

*Портрети св. пам. Головного Отамана Симона Петлюри
в цьому числі «Тризуба»*

*на ст. 9 — дереворит роботи проф. В. Масютини, а на ст. 13
— образ олійними фарбами роботи Л. Перфецького.*

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції

З життя Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі.

— З нагоди 10-ої річниці смерті С. Петлюри на Бібліотеку Його імені вже поступили такі пожертви: од Пана Андрія Лівичького — 200 фр., од Уряду Української Народньої Республіки — 1000 фр., «невідомого» — 700 фр., Редакції «Тризуба» — 250 фр., Є. і В. Прокоповичів — 100 фр., І. Рудичева — 100 фр., Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції — 100 фр., проф. С. Сірополка — 25 фр., Т. Якимчука — 20 фр., Громади у Віляр-де-Планей — 80 фр., Громади в Сален-де-Жіро — 15 фр., С. Мусієнка — 8 фр., «невідомого» — 14 фр., проф. О. Яницького з Франкфурта — 25 фр.

Од нього тако-ж 25 фр., як річний внесок на Товариство Протекторів Бібліотеки. На ту-ж мету раніше вступило од інж. С. Нечая — 25 фр.

— Портрет Симона Петлюри для Української Бібліотеки Його імені в Парижі виконав олійними фарбами відомий наш маляр Лєонід Перфецький.

На десятиліття смерті бл. пам. С. Петлюри Бібліотека отримала історичний образ, що уявляє трагічну сцену смерті її Патрона 25 травня 1926 року, роботи того-ж майстра.

— Поіменний список ч. 27 осіб, що зложили датки на Бібліотеку.

На підписний лист спілки Українських Сільських Господарів у Франції датки зложили: п. п. П. А. — 5 фр., Бушило — 10 фр., Солоха — 5 фр., Любецький —

5 фр., Кенюк — 3 фр., М. В. — 5 фр., Кітновський — 8 фр., Шевченко — 5 фр. і Марчук — 10 фр.

На підписний лист ч. 710 Української Емігрантської Громади в Греноблі (Франція) датки зложили: п. п. Вонарха-Варнак — 5 фр., Лопатько — 5 фр., Різників — 1 фр. 50 сант., Пашенко — 2 фр., Червонецький — 3 фр. п. Червонецька — 2 фр., Куцевол — 5 фр., Адамович — 1 фр., К. Нетута — 1 фр., Дорожинський — 1 фр., Серга — 1 фр., Рогатюк — 3 фр., Гошкевич — 2 фр., Романський — 3 фр., Ле Комте — 1 фр., і Токайло — 5 фр.

На підписний лист ч. 702, покладений в читальні Бібліотеки, датки зложили: Н. Н. — 2 фр., Н. Н. — 2 фр., Гончаренко — 2 фр., В. П. — 5 фр., І. Рудичів — 5 фр. і Перфецький — 5 фр.

— Збори філії Українського Товариства Прихильників Ліги Націй, на якому проф. О. Шульгин зробив доклад про працю Т-ва і про сучасне міжнародне становище, відбулися 11 травня с. р.

Збори заслухали тако-ж інформації про збори Унії Т-в для Ліги Націй, що мають відбутися в Глазго в кінці травня місяця с. р.

В Польщі

— Академія св. пам. Маршала Юзефа Пілсудського у Варшаві. Заходами Головної Управи Українського Центрального Комітету в Польщі відбулася у Варшаві 12 травня с. р. урочиста Академія, присвячена пам'яті Маршала Юзефа Пілсудського. Голова Головної Управи М. Ко-

вальський виголосив промову. в якій схарактеризував величю й шляхетну постать Небіжчика. Хор ім. Лисенка під орудою С. Сологуба заспівав «Прометей» і гімн — польський та український.

В Чехословаччині

— Чинність членів Спільки Професорів Української Господарської Академії в році 1935. Як і в минулих роках, професорська колегія Української Господарської Академії, не дивлячись на припинення викладів в Академії, продовжувала свою наукову та педагогічну діяльність.

Протягом 1935 р. професорським персоналом було написано 19 підручників для Українського Технічно-Господарського Інституту, 133 наукових розвідок-статей для фахових журналів: надруковано 120 праць, з яких 47 українською мовою, 12 чеською, 28 французькою, 11 німецькою та 22 — іншими. Крім того, протягом 1935 р. професори Української Господарської Академії виконали 43 докладів публічних та 21 в наукових установах.

Педагогічна праця професорів Української Господарської Академії зосередилася на веденні навчання позаочним методом в Українському Технічно-Господарському Інституті. Крім писання та редагування відповідних лекцій (протягом року Інститут видав 8 назв нових підручників, разом 250 друкованих аркушів), лекторський персонал керував студіями окремих осіб на місцях у спосіб перевірки надісланих писемних праць та подачі вказівок що-до студій. Коли прийняти на увагу, що річно надсилається студентам кілька тисяч листів та запитів, то поалагодження цієї кореспонденції вимагас багато часу. Частина професорського персоналу мусить багато часу присвячувати й технічному веденню справ Інституту: догляд за друком лекцій та експе-

дицією, поалагодження поточної кореспонденції, розробка планів навчання, догляд за фінансовою стороною справи і т. д.

Помимо вищезгаданої діяльності професорський персонал бере чинну участь у громадському житті.

В Румунії

— Чергові загальні збори Громади Українців-Емігрантів у Букарешті відбулися в неділю, 10-го травня с. р., в помешканні Громадсько-Допомогового Комітету Української Емігранції в Румунії.

На голову зборів було обрано п. інж. Д. Ліницького, а на секретаря п. С. Богдановича. Після одноголосного затвердження протоколу попередніх загальних зборів, що відбулися 1-го березня с. р., було розглянуто нові прохання про прийняття до складу Громади. Прийнято дійсними членами Громади п. п. П. Семенка та Н. Теленкевича. Прохання п. Гречки Василя загальні збори постановили передати Управі Громади на закінчення і представлення найближчим загальним зборам.

Заслухавши доповідь скарбника Громади п. Іваненка Софрона про заборженість деяких членів Громади, загальні збори постановили виключити з числа членів Громади р. Яковенка Івана. Панові Кушніру Семену постановлено дати двохтижневий речинець — для ліквідації його заборжености по членських внесків до Громади. Панам Камінському Левкові та Духнику Теодору збори дали речинець в 6 місяців. Оскільки б вони протягом цього часу не ліквідували своєї заборжености, вносячи при цьому акуратно біжучі членські внески, управа Громади має механічно викреслити їх із числа членів Громади.

Крім того, доручено Управі Громади вжити заходів для покриття боргу в допомоговий фонд паном О. Пікою. З фонду він ще кілька

років тому взяв позичково 500 левів.

На справи, зв'язані з організацією академії з нагоди 10-ої річниці з дня смерті Сьмона Петлюри, Громада постановила асигнувати 300 левів.

Обговорення справи про набуття земельного участку для Громади було перенесено на найближчі загальні збори, які мають відбутися 21-го травня о 4-й годині по обіді в помешканні Громадсько-Допомогового Комітету.

В Югославії

— З українського життя в Білгороді. Доповідь інж. І. Новицького в білгородській Українській Громаді на тему «Український наріч — його ім'я й походження» відбулася 8 квітня с. р. Ця доповідь в стислій і короткій формі дала багато цінного матеріалу та корисних думок.

— Шевченківський вечір білгородська Громада влаштувала в своєму помешканні 18 квітня с. р. Запрошено було на цей вечір, крім членів Громади, тако-ж і гостей.

Після промови голови Громади п. В. Андрієвського, всі присутні заспівали «Заповіт». Потім виглосив доповідь п. інж. М. Баскевич, після якої відбулася невелика, але добірна артистична програма, що складалася із декламацій, співу та гри на бандурі п. А. Чорного. Вечір закінчився мистецькою й високо-патріотичною декламацією п. Т. Дніпрової.

— Надзвичайні збори білгородської Громади відбулися 19 квітня. На цих зборах було виключено з числа членів Громади п. А. Ільченка, члена Надзірної Ради, за діяльність проти Громади.

Пана Ільченко було призначено адміністратором святочної академії з приводу 75-тиліття смерті Т. Шевченка. Виконуючи це завдання, п. Ільченко порушив громадську дисципліну, а тако-ж використав ім'я національного на-

шого поета на цілі, що не мають нічого спільного з нашими національними завданнями.

В Німеччині

— В Українському Науковому Інституті в Берліні 22 травня с. р. відбулася доповідь німецькою мовою унів. проф. д-ра Карла Майера на тему «Тарас Шевченко, український поет».

В Китаю

— Шевченківська академія в Шанхаю і ланнахида. 10-го березня с. р. в помешканні Громади о 8 год. ввечері, було відправлено панахиду по Тарасові Шевченку, в день роковин його смерті. Після панахиди всіма присутніми було виконано «Заповіт». Секретар Громади п. Квашенко зачитав реферат-біографію Т. Шевченка. Всім присутнім, між якими було багато тако-ж і грузин, запропоновано було шклянку чаю. Від грузин виступав із словом член Грузинського Т-ва п. полк. Носадзе.

— Концерт ввечір пам'яті Т. Шевченка, влаштований Українською Громадою м. Шанхаю в домівці Громади, відбувся 14-го березня с. р. Художній бездоганно було виконано програм вечера, над яким багато попрацював п. О. Гриневич. Першою точкою програму була доповідь, зачитана п. інж. Вігновським, потім «Заповіт», — хор. Декламація — п. Шпига, «Думи мої» — хор. Оркестра — популярні українських пісень. «Ой, діброва, темний гаю» — хор. Дует — пані Гриневич та пані Босельман. «Садок вишневий» — хор. Український гімн — хор. Керував хором і всією програмою п. О. Гриневич.

На вечері був буфет і лотерея. Танці й забави продовжувались до ранку.

— Річні чергові загальні збори членів Української Громади в Шанхаю відбулися 5-го квітня с. р..

Громада має членів по-над 200, а членські внески платять одначе лише 12, а тому Громада має великий дефіцит, який із своєї патріотичности покриває п. О. Мельник. Давніше Громада займала мешкання, яке дало дев'ятьсот двадцять п'ять шанхайських доларів боргу, і який покрив п. О. Мельник. Нове мешкання Громади далеко краще й незрівняно дешевше, але на диво, ті члени, що ні цента не платять членських внесків, незадоволені новим мешканням і на загальних зборах підняли цілий скандал, підбурені де-якими зренегаченими особами. Ці особи з яничарською завзятістю стараються зруйнувати Громаду, але на дивлячись ні на що в Управу Громади пройшли національно свідомі й патріотичні люди: О. Мельник — голова, М. Квашенко — заступник, О. Гриневич — скарбник, І. Панікар — секретар; члени: Войтенко і Місюра. Рев. Комісія: Р. Левенець — голова. О. Смально — секретарь, О. Швачинська — член.

— Під час свята української державности, грошева збірка в Українській Громаді в Шанхаю дала 15 шанх. дол. і 40 мекс. По призначенню Громада переслала 1 англ. фунт, тоб-то 17 шанх. дол.

Про що треба знати нашим жінкам

Багато наших поважних, розумних жінок не знає (бо не мало нагоди до цього), що в Старім Краю в місті Коломиї виходять аж три жіночі часописи. Хто знає, хто пригадає собі ще Коломию, то здивується: бо-ж Коломия це невеличке місто, звідки приходить воно аж до трьох жіночих часописів? Хто їх видає і для кого? Часописи ті видає і редагує за виїмком журналу, призначеного для молоді, що його редагує сама молоді під керівництвом п. Кисілевської, б. сенаторка, знана українська громадянська діячка, мандрівниця і письменниця, Олена Кисілевська.

Найстарший з тих часописів «Жіноча Доля». Саме минулого року обходив своє десятиліття. Ті признання, що дістала ця газета від найбільш авторитетних осіб цілого українського загалу, навіть здалеких Хін, Індії, Зеленого Клину тільки доказ, яке широке суспільно-національне значіння має ця газета і яку ролью сповняє вона. Помилялися б однак наші жінки, коли б думали, що «Жіноча Доля» це суто суспільницька газета, що заповняє свої шпальти лише статтями на політичні й суспільницькі теми. Ні — це газета передовсім для української жінки, це газета, що хоче заступити тій українській жінці своєю ріжнорідністю всі інші. Побіч поважних статей на організаційні теми, побіч звітів з діяльности українського жіноцтва на цілій кулі земській, побіч виховно-національних статей ви знайдете в «Жіночій Долі» і сторінку, треба признати ідеально ведену, про виховання дитини і плекання немовлят, знайдете часний, що може і неодній родині привернув згоду «Шлях до щастя в домі», знайдете добру літературу з-під пера найвизначніших українських письменниць, знайдете практичний, багато повчальний «Кутик господині», добрі, випробувані куховарські приписи, оригінальні взори на українських народніх мотивах до ручних робіт, знайдете порадинок «Що читати», ведений лікарськими авторитетами «Лікарський Порадинок», добрі, практичні садівничі і городничі поради. Словом все, що матері, господині і суспільній працівниці потрібно знати. Другим з черги часописом, що його видає п. Кисілевська це чисто господарська газетка «Жіноча Воля». Хто має хоч би найменший кусник города, то без «Жіночої Волі» не обійдеться. Газетка ця призначена для сільських господинь. Третьою газетою це місячник для старшої жіночої молоді «Світ Молоді». Видає його те-ж п. Кисілевська, а редагує молоді під проводом молоді української письменниці Ірини

Вільде. Цей «Світ Молоді» це одинокий у своєму роді журнал на Західно-Українських Землях. Є він трибуною своєї української молоді на цілому світі. Дівчата з всіх частин української землі і еміграції пізнаються, листуються з собою на сторінці «пізнаймо себе взаємно». Побіч поважних статей на теми національного і громадянського виховання містить цей журнал цікаві дискусійні статті на різні теми від відношення доньок до матерів, до проблем подружжя, що хвилюють, цікавлять сучасну жіночу молодь. Досить багато місяця присвячує «Світ Молоді» літературі і мистецтву. Загалом це незвичайно цікавий журнал так, що варто з ним познайомитись не тільки нашій молоді, але й старшим. А вже наша жіноча молодь, то рішуче повинна познайомитись з ним та взяти активну участь в його редагуванні, дописуючи про своє життя. Ціна всіх трьох часописів приступна. «Жіноча Доль» сама 2 дол. на рік. «Ж. Д.» з «Світом Молоді» або з «Жіночою Волею» до вибору 2 і пів дол. на рік. «Світ Молоді» сам 1 дол. на рік. Адреса всіх трьох часописів Zinocza Dola — Kolomyja ul. Zamkowa 37 East-Galicia Poland Europe.

Лінгвістичний з'їзд

Лінгвістичний з'їзд має відбутися у Варшаві 31.V—1.VI с. р., організований «Прометесм». До складу організаційного комітету з'їзду входять: проф. д-р Роман Смаль-Стоцький — голова, д-р Юрій Накшидзе — заступник голови, п. н. інж. Лавро Панасенко, Микола Баграціон, Жанбек Хавжоко, Наталія Холодна, Іван Дубицький, Рагім Одер,

Ібрагім Отар та Роман Скождополь — секретарі, п. Алі Азертекі — скарбник, та члени — п. п. Барасбі Байтуган, Бало Білатті, Ібрагім Чулік, Мустеджіб Г. Фасиль, Конрад Імгадзе, Аїяз Ішакі, Андрій Крижанівський, Ляс Кунтіяврі, д-р Мір Якуб, Симон Мдівані, Гнат Мосег, д-р Тахір Шакір, Габріель Тинні, І. Веза, д-р Абдулах Зінгі.

Порядок з'їзду має бути такий. Перший день, 31 травня с. р., — відкриття з'їзду, промова голови Організаційного Комітету, вибір редакційної комісії, привітання Докладміністра Леона Василевського «Боротьба поляків з русифікацією перед війною».

Далі по-обіді — доповіді делегатів про переслідування і русифікацію не-російських народів у ССРСР: Азербейджан, Грузія, Ідель-Урал, Інґрія, Карелія, Комі, Крим, Кубань, Північний Кавказ, Туркестан, Україна.

А тако-ж доклади: д-ра Яна Станкевича — «Переслідування і русифікація білоруської мови на совітській Білорусині», та п. В. Якубовського — «Переслідування і русифікація румунської мови в Молдавській совітській автономній республіці».

На другий день, 1 червня, мають одбутися: засідання редакційної комісії та засідання пленарні, на яких буде доклад редакційної комісії з проектами резолюцій, дискусії над ними та ухвали і закінчення з'їзду.

— Василь Голега, який 4-ий місяць лежить у шпиталі — Hôpital de Perigueux, salle St.-Philippe, Perigueux (Dordogne), — прохає земляків, особливо канівчан, обізнатися до нього.

Нові книжки й журнали.

— Тарас Шевченко, Твори, том XIV. Переклади поезій на польську мову, за редакцією Богдана Лепкого. Видання Українського Наукового Інституту у Варшаві. 1936.

— Праці Українського Наукового Інституту у Варшаві. Том XXVII. Серія економічна, книга 7. Проф. Б. Іваницький. Ліси і лісове господарство на Україні. Том II. 1936. Варшава.

— Праці Українського Наукового Інституту у Варшаві. Том XVII, серія історична, книга 3. Діярій гетьмана Пилипа Орлика. Опрашован для друку Ян із Токар Токаржевський Карашевич. 1936. Варшава.

— Вісти Українського Наукового Інституту в Берліні. Ч. 4 (24), 30 квітня 1936.

— Богословія. Тримісячник. Видав Богословське Наукове Товариство. Том XIV, книга 1, 1936. Львів.

— Вістник, місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Травень 1936. Львів.

— Вояк, місячна газета, ч. 5, травень, 1936, Париж. Число присвячено св. пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри.

— Лікарський Вістник, орган Лікарської Комісії Наукового Товариства ім. Шевченка і Українського Лікарського Товариства у Львові. Двомісячник. Ч. 2, 1 березня 1936. Львів.

— За Незалежність, бюлетень Головної Управи Українського Центрального Комітету в Польщі. Ч. 17, квітень 1936. Варшава.

— Taras Shevchenko, bard of Ukraine. By D. Doroshenko, professor at the university of Prague. Preface by Clarence A. Manning, professor, Columbia university, New York. New-York city. United Ukrainian Organizations of the United States. 1936.

— Slovansky Prehled, ч. 4, квітень 1936. Прага.

— Кавказ, орган незалежної національної думки. No 4 (28). Квітень, 1936. Париж.

— Северный Кавказ, орган Народной Партии горцев Кавказа, No 22, лютий 1936. Варшава.

Од Редакції

*Випускаємо це число подвійним. Наступне має вийти в неділю,
14 червня с. р.*

Пам'яті Симона Петлюри

присвячено виставку в Українській Бібліотеці Його імені в Парижі

41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9.

Виставку одкрито щодня, крім понеділків, од год. 16 до год. 20.

На десятиліття смерті блаженної пам'яті Симона Петлюри накладом Комітету для вшанування X річниці Покійного вийшла книжечка:

Олександр Лотоцький

Симон Петлюра

Варшава 1936

Портрет Симона Петлюри

дереворит проф. В. Масютина

видання Комітету для вшанування X річниці смерти Симона Петлюри
Набувати а) в Редакції «Тризуба» — 42, rue Denfert-Rochereau,
Paris 5, б) в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі — 41, rue de
La Tour d'Auvergne, Paris 9. Ціна 18 фр. (без пересилки).

Вийшла нова книга

Симон Петлюра в молодості

під редакцією А. Жука

Видання В-ва «Хортиця» у Львові

Набувати в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі

Збірник пам'яті Симона Петлюри

Видання Міжорганізаційного Комітету в Празі

Добре видана, з художньою окладинкою книга, що містить в собі статті,
присвячені Симонові Петлюрі

Ціна 25 франків.

Набувати в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі —
41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9)
відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6.

При Бібліотеці Музей С. Петлюри

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з різних
країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому. За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу)
і 25 фр. безпеки.

Коптом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

Марки пам'ятні на десятиліття смерти Головного Отамана С. Петлюри
випустив Комітет для вшанування Його пам'яті. Марки трьох сортів.
Ціна комплекту у Франції — 4 фр. Набувати можна в Редакції «Тризу-
ба», в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі (41, rue de La
Tour d'Auvergne, Paris 9) та в українських організаціях.

Зелені свята

це дні, в яких ціле Українське Громадянство шанує пам'ять тих, що в
боях за кращу долю свого народу віддали своє життя, і складає пожертви
на забезпечення тих, що з тих боїв вийшли безпомічними інвалідами.

Зібрані пожертви надсилати для наших інвалідів на адресу «Тризу-
ба» у Франції — «Le Trident», 42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5,
на адресу Українського Центрального Комітету у Польщі — Uk-
rainiski Centralny Komitet — Czerniakowska 204, m. 25, Warszawa, або на
адресу: Ukrainian Invalids' Help Association, L w o w, Potockoho 48.

Повне видання творів Тараса Шевченка

шістьнадцять томів

виходять що три місяці один том

- Т. I. Передмова од видавництва. Літературна біографія Т. Г. Шевченка. Автор біографії П. Зайцев.
- Т. II. Поезії до року 1843.
- Т. III. Поезії 1843—1847 р. р.
- Т. IV. » 1847—1857 »
- Т. V. » 1857—1861 »
- Т. VI. Назар Стодоля. Дрібніші твори.
Томи II—VI редагує **П. Зайцев**.
- Т. VII. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.
- Т. VIII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Несасний. — Капітанша.
- Т. IX. Повісті: Близнята. — Прогулька.
- Т. X. Журнал. Редагує **Л. Білецький**.
- Т. XI. Листи. Редагує **Л. Білецький**.
- Т. XII. Т. Шевченко, як маляр (з численними репродукціями малюнків). Автор розвідки **Д. Антонович**.
- Т. XIII. Т. Шевченко в його польських взаєминах. **П. Зайцев**.
- Т. XIV. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на мову польську. Редагує **Б. Лепкий**.
- Т. XV. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує **Р. Смаль-Стоцький**.
- Т. XVI. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. **В. Дорошенко**.

Кожний том повного видання творів Т. Шевченка коштує в передплаті, разом з коштами пересилки, 2 злотих 50 грошей для передплатників у Польщі, 13 корон у Чехословаччині, 24.80 динарів у Сербії, 58 левів у Болгарії, 8.50 франків у Франції, 7.30 лірів в Італії, 1.50 марок у Німеччині, 0.60 долара в Північно-Американських Сполучених Штатах; для решти країн сума передплати відповідає вартості 1.80 швейцарських франків. Хто оплатить згори ціле видання, діставатиме книжки в паперовій оправі (сплачувати можна ратами — по 10 злотих). Видання на лішньому папері, в полотняній оправі, коштує 61 злотих. Сплачувати можна ратами по 16 злотих.

В книгарському продажі окрема книжка на звичайному папері коштуватиме 4 злоті.

Кошти передплати належить надсилати наkonto Інституту в РКО. Warszawa, nr 28.670, або на адресу: Warszawa, ul. Służewska 7, m. 4. Ukraiński Instytut Naukowy. — В Чехословаччині передплату приймає: V. Sapický (Poděbrady Lazné, Zamek), в Румунії D. Herodot (Strada Delea Veche, 45, Bucuresti), у Франції H. Kossenko (42, rue Denfert-Rochereau, Paris V), в Болгарії — Я. Малиновський (Софія, вул. Чумерна 27).

Передплата надсилається згори на ціле видання або на кожний том. Передплати на окремі, вибрані з цілого видання, томи не приймається. Замовлення без внесення передплатної суми уважатиметься за неважні. До цього часу вийшли з друку томи II, III, VI, VII, XI, XIV.

Р е д а к ц і я :

Голова Редакційної Комісії Проф. **О. Лотоцький**
Секретарь Проф. **Р. Смаль-Стоцький**

Редактор **П. Зайцев**

Адміністрація і друкарня :

Львів, вул. Чарнецького ч. 26.

Відповідальний Редактор **А. Петренко**.

На увагу ВШПередплатникам «Тризуба» у Польщі

Тим Передплатникам у Польщі, що до 1 липня с. р. внесуть річну передплату за «Тризуба», буде вислано цінні книжкові премії.

Тих Передплатників у Польщі, що вже внесли річну передплату, але які ще не одержали книжкових премій, просимо повідомити, яку книжку вони бажають дістати (див. прикладений нижче список) і надіслати кошти її пересилки (можна поштовими марками).

Для відділів Українського Центрального Комітету у Польщі, які до 1 липня с. р. надішлють найбільш вичерпуючий допис про життя відділу за біжуче півріччя, встановлюємо п'ять нагород: — бібліотечки по 5-6 книг кожна, вартістю 10-15 зол.

Представник «Тризуба» у Польщі І. Липовецький

Адреса в справах «Тризуба» у Польщі: I. Lipowski, Czerniakowska, 204, m. 25. Warszawa.

Для грошових переказівkonto в ПКО No 13.435.

«Тризуб» з початком минулого року розпочав преміювання точних своїх передплатників у Польщі, які вносять наперед річну або піврічну передплату.

Преміями служать книжки, які зложили на цю ціль українські видавництва.

В залежності од розмірів передплати (річна, піврічна), внесеної до 15 квітня с. р., кожний передплатник «Тризуба» у Польщі мав можливість одержати, яко безплатну премію, одну з наступних книжок:

Видання Українського Наукового Інституту у Варшаві

1. Проф. А. Яковлів — «Українсько-московські договори в XVII і XVIII століттях». (Ціна 8 зол.)

2. Проф. Д. Чижевський — «Філософія Г. С. Сковороди». (Ціна 8 зол.)

3. Проф. В. Іванис — «Енергетичне господарство України та Північного Кавказу». (Ціна — 5 зол.)

4. Проф. І. Шовгенів — «Водне господарство в басейні р. Дніпра на Україні». (Ціна 4 зол.)

5. Міцкевич — «Пан Тадеуш». Переклад Максима Рильського. (Ціна 3 зол.)

Видання «Тризуба», Головної Еміграційної Ради та видавництва «Меч»

6. Проф. О. Шульгин — «Без Території» (Ідеологія і чин Уряду УНР). (Ціна 3 зол. 50 грош.)

7. Б. Маланюк — «Земля і залізо». Третя книга віршів. (Ціна 2 зол.)

8. Проф. О. Шульгин — «Державність чи гайдамачина». Збірник статей та документів. (Ціна 1 зол.)

9. Портрет Т. Шевченка. Розмір «Тризуба». На кредовому папері. (Ціна 1 зол.)

Видання наших видавництв

10. Святослав Доленга — «Скоропадщина». (Ціна 1 зол. 50 грош.)

11. Музика до українських національних танців. Збірник нот В. Авраменка. (Ціна 1 зол. 75 гр.)

12. Український національний календар «Риниця» на 1936 р. Вид. «Діла» у Львові. (Ціна 1 зол. 50 грош. Пересилка 50 грош.)

13. Соловецька каторга. (Документи). Ред. Л. Чикаленко.

14. Ген. Марко Безручко — «Січові стрільці в боротьбі за державність». (Ціна 1 зол. Пересилка 20 грош.).

15. III-ій Статистичний Річник Українського Економічного Бюро у Варшаві (Ціна 1 зол. 90 грош. Пересилка 30 гр.).

З огляду на те, що пересилка книжок потягає за собою значні поштові видатки, премії висилались лише по одержанні передплати і коштів пересилки премій.

До 15 квітня б.р. року передплатникам «Тризуба» у Польщі було видало, яко премії, 136 книжок, вартість яких виносить 369 зол. 05 гр.

Нова збірка поезій
Видавництво «Дніпрові Пороги» в Празі видало збірку лірики
Ірини Наріжної
«**Настрої**»

Збірка складається з трьох розділів: Чужиною, Настрої й Осінь.
Набувати в усіх українських книгарнях.

Ціна книжки 3 фр.

Адреса Видавництва: E. W u r o w u j, Praha-Vinohrady, Chodska 16.

Українське Мистецьке Товариство при Українській Громаді в Шалеті
(Vésines-Chalette, 18, rue Lavoisier)
виставляє в суботу, 13 червня с. р., драму на 5 дій А. Шатковського
«**Кума Марта**»

Участь беруть: Панії — Бакумова А., Гаряча Л., Кислиця М., Чисто-сердова Н. Панове — Босий А., Григораш В., Грушецький М., Давиденко С., Зубенко В., Ішук В., Колтунів В., Кубаренко П., Маслюк Г., Марущак К., Недогін Г., Охман І., Сачок М., Сопільник В., Яремчук.

Декорації — Живоदार В., Босий А.

Суфлер — Хоменко Г. Режисер — Маслюк Г.

Відповідальний розпорядчик — Управа Громади.

По виставі — балъ

Ціни місць — 6 і 5 фр. Початок точно о год. 8.30.

Grand Bal Ukrainien de bienfaisance

aura lieu le Samedi 13 Juin 1936 à 21 heures précises

dans la salle HOCHÉ, 15, Avenue Hoche, Paris 17.

(métro: Etoile — Ternes).

Nombreuses attractions. Orchestre des mandolinistes.

Buffet franco-ukrainien.

Entrée : 5 francs.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор: **Іл. Косенко**

Le Gérant : M-me Perdrizet.